

דברי תורה

מאת

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו במשך
ימי חג הפסח
שנת תשע"ו לפ"ק

*

יוצא לאור ע"י
מכון מעדני מלך וויזן
גליון תתקמ"ז

נתנדב ע"י
ידידינו הרבני הנגיד
הרב שמואל באדאנסקי שליט"א
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסי בתו למזל טוב

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען
185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

בליח המדר תשע"ו לפ"ק

ועוסקים בשירות ותשכחות ודברי תורה, יתכן שיקנאו אותנו, וישלוטו עין טוב במעשה ידינו, על כן אנו שולחים אותם חזרה קודם התחלת הסעודה, ואומרים לאתכם לשלום ע"כ.

אמנם כליל פסח, הרי ציה שעתה כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה, ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעי בני וחדאן צפורקני, וכדין כולהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדיהו דישראל (וזה"ק ח"ב מ:), ואם כן איזה תועלת לומר לאתכם לשלום לשני המלאכים המלוין את האדם מבית הכנסת לביתו, הלא כל פמליא דיליה צאים בהתחלת הסעודה, על כן אין אומרים כליל פסח לאתכם לשלום.

אך לפי זה יש לחוש לעין טוב של המלאכים, כמו בכל שבת, על כן עשה ה' ליל פסח, ליל שמורים לכל בני ישראל לדורותם (שמות יב-מב), משומר וצא מן המזיקין (פסחים קט:),

המנהג בתפוצות ישראל שאין אומרים הזמר של 'שלום עליכם' כשחל ליל זה בשבת קודש. אמנם רבותינו מצעלו ז"ע היו אומרים גם כליל זה. ועיין בהגדה חדש האביב (בפסקא הא לחמא) הטעם לזה. אמנם אין אומרים הסיום של 'אתכם לשלום' כליל פסח. ונראה בטעמו, על פי מה ששמעתי בטעם שאומרים כליל שבת לאתכם לשלום, ולכאורה אינו מן הנימוס שכאשר מקדימים פניהם צאמירת שלום עליכם, שיאמרו להם תיכף לאתכם לשלום. אך איתא בגמרא (שבת קי"ג:) שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם צערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מונעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שמהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו וכו' ע"ש. אמנם אנו חוששין שמה כשיראו המלאכים הסעודות הנאות של בני ישראל בשבת, איך יושבים עם הבנים כשחילי זיתים סביב לשלחנם,

בעשר נסיונות, ונצחר מה' לקרוא שמו עליו 'אלקי אברהם'.

ובעין זה היה ציוסף הנדיק, אשר מוצחר שנות נעוריו, מנן שבע עשרה שנה עד שלשים, היה יחידי בארץ מצרים בערות הארץ, עם נסיונות עלומות, ואף על פי כן עמד בקדושתו, עד שזכה להיות מהשבעה רועים. ואם כן אברהם ויוסף נתגדלו לבדם, בלי סיוע אבותם וצדיקיהם, והיו קדושים. על כן בא הרמז ב'קדש', שזכור על אברהם ויוסף, ולא נתרשל, אלא יהיו הם לסמל ולדוגמא לנו, כי יכולים אנו להתעלות בכחות עצמינו אם נרצה לעבוד את ה', ופתחו לי פתח כבודו של מחט, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם.

*

יחי. בטעם שלוקחין המנה האמנעית ושוצרין אותה, והחלק הגדול מנניעין אותה. יש לומר כי השלש מצות הם נגד חכמה צינה ודעת, ואם כן המנה האמנעית הוא נגד צינה (פס"ח שער חג המצות פ"ז). וצינה היא לבא ובה הלצ מצין (מיקוני זהר דף פ"א). וכאשר שוצרין המנה האמנעית הרי זה צנינות לב נשבר, אשר לב נשבר ונדכה אלקיים לא תבזה (תהלים נא-ט), ועל כן רומזין בתחלת הסדר על עבודת האדם, שהגם שמסיב כמלך בשלחנו, יהא לבו

ובלילה הזה אין אנו זריכין לחוש להזיקא של המלאכים, ואדרבה כדין אחיין ואודן ליה לקודשא זריך הוא על עמא קדישא דאית ליה בארעא.

*

קדש. בעטרת ישועה (הגדה לפסח ארת ד' כתב, 'קדש' בגימטריא 'אברהם יוסף'. ונראה כי הנה התחלת הסדר הוא 'קדש', שזהו שורשו של ליל זו, שיאלנו בו ממצרים ממנוט שערי טומאה להקדושה היותר עליונה. וכח זה נשאר לדורות, כי יכול אדם להתאמן לקדש עצמו בכל מדריגה שהוא נמצא, גם כאשר הוא בשער התחונה של טומאה. והנה צדך כלל יש לכל אדם סיוע לעבודת ה', שנתחן כן מצבותיו מימי נעוריו, ומצבותיו שלמד אצלם תורה ועבודה, ויש לו גם חיזוק מחברים טובים, אשר הרבה חברותא עושה. אך לפעמים חסר להאדם כל זה, שלא היה לו ממי להתלמד כראוי, ועל ידי זה חושב שיש לו מענה על חיפור עבודתו. וכאשר אומרים לו קדש, הוא ממליץ על עצמו שמחמת שאין לו סיוע, על כן אי אפשר לו להתקדש. ואז יש לו לשום לב על אצינו אברהם, שנתגדל צביתו של תרת, וצין חברותא של עובדי עבודה זרה, ומעמנו השכיל וחקר שיש לו אלוה-ה עולם, והתחיל לעודו במסירת נפש, עד שעמד

שמקרבת את הגאולה שנאמר (ישעיה
 6-1) שמרו משפט ועשו זדקה כי
 קרובה ישועתי לצוא ע"ש. והטעם
 דבמדה ש'אדם מודד מודדין לו (סוטה
 11:), וכאשר בני אדם עושין זדקה עם
 אחרים שאינם מוטלים עליו, הם
 מעוררים למעלה כי גם כאשר אין
 אנו ראויים וסמוכים על שלחנו, יעשה
 עמנו זדקה. ולכן צמה שאנו אומרים
 כל דכפין ייתי ויכול, על ידי זה
 קרובה ישועתי לצוא, והשתא הכא
 לשנה הבאה דישראל.

*

בזוה"ק (ח"ב 10) כגוונא דא חובא איהו
 על בר נש לאשתעי תדיר
 קמי קודשא בריך הוא, ולפרסומי ניסא
 בב"א אינין ניסין דעביד. ואי תימא אמאי
 איהו חובא, והא קודשא בריך הוא ידע
 כולא כל מה דהוה ויהוי בתר דנא,
 אמאי פרסומי דא קמיה על מה דאיהו
 עביד ואיהו ידע וכו'. וצפשוטו נראה
 כי הפירסום אינו לפני ה', אלא לנרדך
 עצמו, כדי שיתבונן ויתעמק וישכיל
 להבין מזה גודל כח אלקינו, ולהתחזק
 באמונת אומן באלקי עולם ובהשגחתו
 הפרטית. וכידוע שרבינו הדברים צוה
 משפיע על האדם להתעלות באמונתו.
 וכמו שפירש הרה"ק רבי מרדכי
 מלעכוויטש ז"ע, האמנתי כי אדבר
 (תהלים קמ"ג), לכן הנני מאמין אמיתי
 בשביל שאני מדבר מזה תמיד, וכן

נשבר בקרבו. אך הגם שענוה היא
 מדה טובה ומשובחת, אבל צעת קיום
 מנות ה' יש לקיים ויגבה לבו בדרכי
 ה' (דברי הימים ב י"ז-1), על כן חלק מהלב
 נשבר מכסה ומטמין אותה, להורות כי
 צעת העבודה יש לקיים ויגבה לבו,
 רק באכילה האחרונה של קיום מנות
 הלילה, הוא חוזר ומוטל הלב נשבר
 שכיסה אותה עד עתה, כי אחר קיום
 המנות לא ירום עוד לבבו, אלא יהא
 לבו נשבר ונדכה לרקיסים.

*

כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי
 ויפסח, השתא הכא לשנה הבאה
 בארעא דישראל וכו'. ונראה כי יש
 עני שאין לו מה לאכול, ומזמין אותו
 לאכול עמו, כל דכפין ייתי ויכול.
 אבל יש לא רעב ללחם ולא נמא למים
 כי אם לשמוע את דבר ה' (עמוס ח-16).
 וגם אחר שאכל ושתה הוא נריך לעוד
 דבר לרוות נפשו, על זה אומרים כל
 'דצריך', שננרך עוד לנרדך נפשו
 לשמוע דבר ה', 'ייתי ויפסח', יבוא
 להסב ולערוך עמנו סדר הפסח, ואז
 יזכה לשמוע דבר ה' לרוות נפשו,
 מגודל האמונה והקדושה שנשפע צליל
 זה.

ומסיים השתא הכא לשנה הבאה
 בארעא דישראל. דאיתא
 בגמרא (בבא בתרא י) גדולה זדקה

דת למו. ואיתא במדרש (שמו"ר כח-א) הלוחות היו ארכן ששה טפחים, כזיכול היו ציד מי שאמר והיה העולם שני טפחים, וצידו של משה שני טפחים, ושני טפחים היו מפרישין בין יד ליד ע"ש. ועל כן סופק הילד מתחלה כף אל כף, להורות שהקושיית ששואל הוא מבח ציווי התורה שניתנה מיד ליד, ולא כשציל שאינו רוצה לקיים רק דבר שהוא מבין טעמו, אלא מקיים תמים תהיה עם ה' אלקיך.

*

בועשה ברבי אליעזר ורבי יהושע
 וכו'. המפרשים מקשים הלא מקום מגורייהם לא היה צבני צרק, וכמו שאמרו (פנהדרין לב:) הלך אחר בית דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבי עקיבא לצני צרק, ולמה עזבו את בתייהם וצאו לשבות צבני צרק, עירו של רבי עקיבא תלמידים. ונראה דאיתא במדרש (במד"ר י"ט-א) דצרים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחביריו. וכל יקר ראתה עינו (איו"ב כח-ג), זה רבי עקיבא וחביריו ע"כ. וציאר רבי שמואל ויטאל ז"ל (שער מאמרי רז"ל, סוף מסכת שבת א"ח א) כי משה רבינו לא השיג שער הנו"ן של צינה, כמאמרם (ראש השנה כ"א:) חמשים שערי צינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחת ע"ש, אצל רבי עקיבא השיג גם שער הנו"ן.

אמר הנביא (ירמיה ז-כח) אצדה האמונה ונכרתה מפייהם, כשציל שפסקה מלדבר צענין זה, על ידי כן נאצדה האמונה ע"כ. וכל המרצה לספר ציגיתא מצרים, הרי הוא עצמו נעשה בזה משוזה, שמתעלה באמונתו.

*

בזה נשתנה. מנהג בעלזא שקודם שמתחיל התינוק לשאול מה נשתנה, סופק כף אל כף, ואחר כך מתחיל לשאול. ועיין בהגדה חדש האביב כמה טעמים לזה. ויש לומר עוד, כי באמת אין מדרך בני ישראל לשאול קושיות על מעשה אבותיהם, ואנו מקיימים בדחילו ורחימו כל מה שנהגו אבותינו לעשות, גם אם לא נבין כלל טעמם. ויסופר על אחד מהאדוקים שעשה פעם כמה שינויים בציל הסדר כדי לעורר את לב בנו לשאול, ולא שאל ואמר לו אביו וכי אינו פלא אלך כל מה שאני עושה. והשיב אני יודע שעל אבא אין שואלין קושיות. אמנם בציל פסח אנו שואלין קושיות, כי כן היא מצות התורה ומהא הסיפור על דרך שאלה ותשובה, כי יותר יוצן ויקובל הדברים אם באים הם על ידי שאלה ותשובה.

והנה התורה הקדושה ניתנה מכף ידו של ה' לכף ידו של משה,
 וכמו שנאמר (דברים לב-ג) מימינו אש

במזרים לקו חמשים מכות ועל היס
מאתים וחמשים. ומעתה למנות את
המכות הרבות אותם לקו המזרים
במזרים ועל היס, לא מספיק גם לילה
שלם ע"כ. (הוצא בהגדה ליקוטי אב שס).

והנה ידוע מהאר"י ז"ל דבמזרים
היה הדעת בגלות ע"כ. וכתב
עוד, שלא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט),
כי היו עומדים משוקעים צפתח שער
הנו"ן של טומאה, אשר משם לא היו
יכולים עוד לצאת ע"כ. ואם כן רבי
עקיבא שזכה להשיג שער הנו"ן צדינה,
משיג ביתר שאת עומק שער הנו"ן
שבטומאה, שהוא זה לעומת זה,
וחשיבות יציאת מזרים שהיתה גלות
הדעת. וממילא סיפורו של רבי עקיבא
והשגתו בגודל מעלת יציאת מזרים
היתה צרום המעלה. והרי אפילו כולנו
חכמים ונבונים מזה עלינו לספר
ציציאת מזרים, על כן הלכו לשבות
אלל הנבון היותר צימיהם, זה רבי
עקיבא, אשר כל יקר ראתה עינו.

והנה ידוע מהאר"י ז"ל דבמזרים
היה הדעת בגלות ע"כ. וכתב
עוד, שלא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט),
כי היו עומדים משוקעים צפתח שער
הנו"ן של טומאה, אשר משם לא היו
יכולים עוד לצאת ע"כ. ואם כן רבי
עקיבא שזכה להשיג שער הנו"ן צדינה,
משיג ביתר שאת עומק שער הנו"ן
שבטומאה, שהוא זה לעומת זה,
וחשיבות יציאת מזרים שהיתה גלות
הדעת. וממילא סיפורו של רבי עקיבא
והשגתו בגודל מעלת יציאת מזרים
היתה צרום המעלה. והרי אפילו כולנו
חכמים ונבונים מזה עלינו לספר
ציציאת מזרים, על כן הלכו לשבות
אלל הנבון היותר צימיהם, זה רבי
עקיבא, אשר כל יקר ראתה עינו.

והנה ידוע מהאר"י ז"ל דבמזרים
היה הדעת בגלות ע"כ. וכתב
עוד, שלא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט),
כי היו עומדים משוקעים צפתח שער
הנו"ן של טומאה, אשר משם לא היו
יכולים עוד לצאת ע"כ. ואם כן רבי
עקיבא שזכה להשיג שער הנו"ן צדינה,
משיג ביתר שאת עומק שער הנו"ן
שבטומאה, שהוא זה לעומת זה,
וחשיבות יציאת מזרים שהיתה גלות
הדעת. וממילא סיפורו של רבי עקיבא
והשגתו בגודל מעלת יציאת מזרים
היתה צרום המעלה. והרי אפילו כולנו
חכמים ונבונים מזה עלינו לספר
ציציאת מזרים, על כן הלכו לשבות
אלל הנבון היותר צימיהם, זה רבי
עקיבא, אשר כל יקר ראתה עינו.

והנה ידוע מהאר"י ז"ל דבמזרים
היה הדעת בגלות ע"כ. וכתב
עוד, שלא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט),
כי היו עומדים משוקעים צפתח שער
הנו"ן של טומאה, אשר משם לא היו
יכולים עוד לצאת ע"כ. ואם כן רבי
עקיבא שזכה להשיג שער הנו"ן צדינה,
משיג ביתר שאת עומק שער הנו"ן
שבטומאה, שהוא זה לעומת זה,
וחשיבות יציאת מזרים שהיתה גלות
הדעת. וממילא סיפורו של רבי עקיבא
והשגתו בגודל מעלת יציאת מזרים
היתה צרום המעלה. והרי אפילו כולנו
חכמים ונבונים מזה עלינו לספר
ציציאת מזרים, על כן הלכו לשבות
אלל הנבון היותר צימיהם, זה רבי
עקיבא, אשר כל יקר ראתה עינו.

*

עוד יש לומר, דהנה לכאורה יש
מקום לשאול, לשמחה מה זו
עושה שהוציאנו ממזרים, לא ישעבד
אותנו מתחלה ולא נכרך לישועה. אך
באמת שיעבוד מזרים היתה טובה
רבה להכלל ישראל, וכמו שאמר הכתוב
(דברים ד-כ) ואתכם לקח ה' ויציא
אתכם מכור הברזל ממזרים, להיות לו
לעם נחלה כיום הזה, והיינו שבמזרים
מדרכו נשמות ישראל שיוכלו אחר כך
לקבל את התורה בציני, וכמו שציאר
האר"י ז"ל (ספר שער הפסוקים פ' שמות) כי
כל אותן נשמות שירדו למזרים, היו

להצהיר ביותר בסיפורו, עומק ההודאה על הגלות עצמו, ולא רק על חשיבות הגאולה.

והנה זמן הגלות מכונה בתואר 'לילה', זמן של חשכות, והגאולה מכונה בתואר 'יום', אורה ושמחה. והם היו מספרים ציניאית מצרים כל אותו 'הלילה', להכיר המעלות טובות שזכו על ידי הגלות עצמה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, כי בקריאת שמע אומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים 1-7), ופירשו כי הן מדת הרחמים שבאה משם הו"ה, והן מדת הדין הבאה משם אלקים, הו"ה אלקינו הו"ה אחד, הכל הוא חסד (קול אריה פ' יגש). וכאשר סיפרו התנאים מחשיבות המעלות טובות של אותו הלילה, היינו זמן הגלות, הרגישו התלמידים שהגיע בלבבם מדה זו של קריאת שמע, שמע ישראל הו"ה אלקינו הו"ה אחד.

*

ברוך שומר הבטחתו ל'ישראל' ובו: ונראה לבאר ההמשך, כי המפרשים הקשו איך ילאו ישראל ממצרים קודם הזמן, הלא נגזר עליהם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ולבסוף לא היו שם רק מאתים ועשר שנים, ואם כן נחסר מהזמן ק"ך שנה. ויש לומר כי הכתוב אומר (במדבר כ-10)

כלות תחלה באדם הראשון בחטא עץ הדעת, ושוב צדור המבול ודור הפלגה ובאנשי קדום ונזכרו כולם בשיעבוד מצרים ע"כ. ובמגלה עמוקות (אופן קטו) כתוב, ולכן היו ראויים להיות במצרים ת"ל שנה כמנין נפ"ש, לתקן הנפש של אדם הראשון ע"ש. ובליל פסח אנו נותנים הודאה הן על השיעבוד והן על הגאולה. ולכן על מצות ומרורים יאכלוה (במדבר ט-14), והלל היה כורך אותם ואכלם ביחד, כי המרור רומזת על השיעבוד, וימררו את חייהם (שמות 6-7), והמנח רומזת על הגאולה, כי בחפזון יצאת, ועל שניהם יחד אנו מודים ומשבחים.

ואמרו תז"ל (ברכות 10:) אמרו משמיה דרבי עקיבא, לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד, כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא להיא מתא בעא אושפיזא, לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אזל ונת דדברא [ולן בשדה], והוה צהדיה תרנגולא [להקילו משנתו], וחמרא ושרגא, אתא זיקא כזייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב. ציה בליליא אתא גייסא שזייה למתא, אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה ע"כ. ועל כן באו לשבות ליל פסח אלל רבי עקיבא, כי הוא לפי מדתו יוכל

השלים את הזמן, כי עמו אנכי בצרה (תהלים לא-טו), וכלל צרתם לו צר (ישעיה סג-ט), והשכינה היה עמהם בגלות וסובלת סבלם. ובייטב לב (פ' ויגש) פירש צוה, אל תירא מרדה מצרים (בראשית מו-א), רמו שלא יהיו מצרים רק כמנין רד"ה עם הכולל העולה רד"ו. והטעם כי אנכי ארד עמך מצרימה, וזה ישלים המנין ע"ש. ודבר זה נרמו תיכף במחלת הגזירה שאמר ה', וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, שיוכנס צדין גם הצער שאנכי כביכול סבל עמהם. ועל כן שיצח צרוך שומר הצטחתו לישראל, שהקב"ה חשב הק"ך, היינו הק"ך שנה שהחסיר מעבודתם, כמו שאמר לאצרהם במחלת הגזירה, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, שיצרך צער השכינה, וצוה יושלם הזמן.

*

ויוציאנו הי' ממצרים ביד חזקה וגוי (דברים כו-ח). זו הדבר כמו שנאמר (שמות ט-א) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה וגוי. ויש להבין הקשר של מכת דבר בתואר יד חזקה. ונראה כי הנה אנו רואים שכל המכות שבאו על המצריים, לא ניתן להם אופן שיוכלו להנצל מהמכה, וזאת בשני מכות, דבר וצד, שלא נגזרה אלא על אותן שבשדות, וכמו שנאמר הנה יד ה' הויה במקנך אשר בצדה, וכמו כן נאמר במכת צד,

וירעו לנו מצרים ולאבותינו, וברש"י מכאן שהאבות מצטערים בקצרה, כשפורענות באה על ישראל (תנחומא יב) ע"כ. ואם כן גם אבותינו נתענו בעיניו שלנו מצרים, ועל כן צער האבות השלים את הזמן. ודבר זה רימו ה' תיכף כשנגזר הגזירה, שאמר ה' לאצרהם ידוע תדע' כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם וגו' (בראשית טו-א). ולכאורה לשון ידוע תדע הוא כפול, ודי באמרו 'תדע' לחוד. אך הקב"ה רימו לו צוה, שיהיה לו שתי ידיעות צוה, חדא מה שמודיע לו כעת מה יתהוה עם בניו, שנית, שגם בזמן הפורענות ידע שהגיע זמנו, כי האבות מצטערים בצער צניהם, ועל כן יקח ה' גם זה בחשבון של הארבע מאות שנה, שצערם ישלים את הזמן.

וזוה שאנו אומרים, צרוך שומר הצטחתו לישראל, ששמר ה' את הצטחתו בגלות מצרים, שצער האבות ישלים הזמן, שהקדוש צרוך הוא חשב את 'הק"ך', היינו הק"ך שנה שהחסיר מהארבע מאות שנה, חשב לעשות כמה שאמר לאצרהם, שאמר לו ידוע תדע' כי גר יהיה זרעך וכו', והיינו שיצטער לעתיד בצער בניו, וצוה נשלם הזמן של הארבע מאות שנה.

עוד יש לומר על פי מה שכתבו המפרשים כי צער השכינה

ואם כן על העשיר מתאים לומר כי יש לו 'יד חזקה'. וכיון שה' הצטיח ואחרי כן יאלו צרכוש גדול (בראשית טו-ד), הוצרך ה' לקיים דברו ולהוציאם 'ציד חזקה', ולנאת צרכוש גדול. ואלמלי היו מתים הבהמות צמנרים לא היה אפשר להם לנאת ציד חזקה, ועל כן ציד חזקה זו הדבר שנאמר יד ה' הויה צמקן אשר צשדה דייקא, שניתן להם אופן להציל את מקניהם, כדי שכאשר ישאלו ישראל רכושם, ישאלו גם החמורים לנאת אותם מציתם, ועל ידי זה יוכל להתקיים ואחרי כן יאלו צרכוש גדול.

והנה צמנרא (בכורות טז) איתא, אמר רבי חנינא, שאלתי את רבי אליעזר, מה נשתנו פטרי חמורים (שזוה הכתוב לפדותם צשה) מפטרי סוקים וגמלים. אמר לי, גזירת הכתוב היא. ועוד, שסייעו את ישראל צשעת ינאתם ממנרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לוצים טעונים מכספה וזהבה של מנרים ע"ש. ובספורנו ציאר צזה הכתוב (שמות יג-ד) והיה כי ישאלך צנך מחר לאמר מה זאת, ואמרת אליו צחוק יד הוציאנו ה' ממנרים מצית עצדים. והיינו ששואל מה זאת פדיון פטר חמור, שהיא צהמה טמאה ולא תחול עליה קדושת הגוף, ועריפת פטר חמור אס לא תפדה, ואמרת אליו צחוק יד הוציאנו ה' ממנרים,

כל האדם והצהמה אשר ינאת 'צשדה' ולא יאסף הציתה וירד עליהם הצרד ומתו, הירא את דבר ה' מעצדי פרעה הניס את עצדיו ואת מקנהו אל הצתים (שם ט-ט). והטעם צזה, כי לא רצה ה' להמית את כל צהמתם, כדי שיוכלו לרדוף אחר כן אחר ישראל החונים על הים, עם שש מאות רכב צחור וכל רכב מנרים (שם יד-ו), ולישא עליהם כסף וזהב ואצנים טווצות ומרגליות (תרגום יונתן שם), שצצת הים היה גדולה מצצות מנרים, וכמו שנאמר (שיר א-א) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (רש"י שם).

ולא עוד, אלא שאמרו חז"ל (בכורות ה:) אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היה עמו תשעים חמורים לוצים טעונים מכספה וזהבה של מנרים ע"ש, וזה עולה לפי השצון כחמשים מליון חמורים לששים רצוא ישראל. ואם היו מתים כל הצהמות צמכת דבר, לא היו יכולים ישראל לנאת עם הונם של מנרים, וינאלו את מנרים, ולא יוכלו לישא עמם רק משאם על שכמם, על כן עשה ה' ככה שלא ימותו כל צהמתם, ויהיו לישראל חמורים לצצות מנרים, והמנריים ירדפו עם סוקיהם להים עם צצות הים.

והנה על העני נאמר, כי ימוך אחיך 'ומטה ידו' עמך (ויקרא כה-לה),

בחוק ידם של מצרים הוציאנו ה', כאמרו ותחוק מצרים על העם, באופן שלא יוכלו לשאת נכסיו צעגלות כמנהג מצרים, והוצרכו לשאת בחמורים, ונעשה זהם נס שהספיקו לזה זכמו רגע, וחלה עליהם איזו קדושה ראויה לפדיון ע"כ.

וביתר ביאור נראה על פי מה שכתוב בהגדה ליקוטי אב (דף קפט) שמרן האמרי אמת מגור זי"ע סיפר, שזהותו צירושלים הביאו לפניו כתב יד של אחד מגדולי ישראל, וראה שם דבר נאה, כי אותם 'חמורים לוצים' שינאו עם בני ישראל ממצרים, היו צודאי של המצרים שהשאילום לישראל צעת היציאה, כי מנין יהיו לישראל חמורים חסוצים שכללה. והנה במכת זכורות נאמר שהכה השי"ת גם את הבהמות הזכורות, ומסתבר שצין החמורים הללו היו גם חמורים זכורים, ויתכן שכולם היו זכורים, ומכל מקום כדי שישרתו את ישראל צעת היציאה לטעון את משאותיהם, עשה עמהם השי"ת נס, והשאירם בחיים ולא הרגם, ולכן לדורות לזה השי"ת לפדות את פטרי החמורים, זכר לנס הגדול הזה עכדה"ק.

זכורי החמורים ולא מתו. וזריכי לומר כי ה' הקדיש את זכורי חמוריהם לעזמו, ואינם עוד זכורי מצרים, ולכן נשאר בחיים. וכיון שהקצ"ה הקדיש אותם, הם זריכים פדיון מקדושתם. וזהו על דרך שאמר הכתוב על זכורי ישראל, כי לי כל זכור זכני ישראל באדם ובהמה, ציוס הכותי כל זכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי (במדבר ט-י). וביאר בספורנו שם, שציוס הכותי הקדשתי אותם לי, כדי להצילם מזורת הקדש, שלא היו ראויים להנצל ממשלחת מלאכי רעים. ואמרתי שיפדו כדי שינאו לחולין זזה, שיהיו מותרים בעבודת הדיוט ע"כ. ועל דרך זה הקדיש ה' אז זכורי החמורים של המצרים לעזמו, שלא ימותו, ועל כן שפיר נשתנו פטרי החמורים שזריכי פדיון.

*

ובזרוע הנפזיה זה החרב. נראה הכוונה דאיתא זילקוט (תהלים תתפג) למכה מצרים זכוריהם (תהלים קל"ג), כששמעו כל הזכורות, ומת כל זכור (שמות י"ג), נתכנסו אלל אציהם, אמרו להם כל מה שאמר משה זא עלינו, עמה אין אתם מבקשים שנחיה, זואו ונזיא את העצריים מזינותינו וכו'. מה עשו הזכורות, נטל כל אחד ואחד חרבו והרגו את אצותיהם, וזה שנאמר למכה מצרים זכוריהם, ולא נאמר למכה זכורי מצרים ע"כ. ועל זה

ולבאורה יש להצין, שהרי ה' אמר ומת כל זכור בארץ מצרים וגו' וכל' זכור בהמה (שם י"ג), ואם כן אין יתכן שניצלו אז

זכוריהם וגו' וכל' זכור בהמה (שם י"ג), ואם כן אין יתכן שניצלו אז

אבותינו להחמיין וכו'. ונראה דליתא בגמרא (ראש השנה יא.) זראש השנה בטלה עבודה מאבותינו זמרים ע"ש. ולכאורה יש להצין למה המתין ה' להוציא אותם עד ט"ו ניסן, ולא הוציאם בשעה שפסקה כבר העבודה. ואי משום שרצה ה' להשלים העשר מכות קודם זאתם, הלא יכול היה להענישם זמכות אלו גם אחר יציאתם משם. אך הענין הוא, כי עשר המכות היו גם לתועלתם של ישראל, שעל ידי ראיית המכות הללו נתחזק בהם האמונה, שראו יום יום גדולת ה' שמשדד הטבע כרצונו, ויהיה זאת קנין צנפסם, שיכלו למסור לזניהם מה שראו צענייהם גדול עומם כה'.

והנה צהיותם מוכים ולוקים ישראל זמרים יותר ממאמים שנה, היה מקום לחשוב שעזב ה' את עולמו, ואין זה השגחה פרטית, כי איך יתן ה' שהמזריים ישלטו כל כך שנים על עם חביבו. אבל כאשר נלקו מזרים צהעשר מכות, אז הכירו כי יש מנהיג לצירה, אך ה' מאריך אף וגצה דיליה, וגם צהיותם צשיעבוד ועבודה היתה זאת צהשגחת ה' עליהם, וצודאי שטובה רצה גנוזה צשיעבוד זה להשלים עממם להיות ראויים לעם סגולה.

ואיתא בגמרא (פסחים ג.) אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם

אמר ויציאנו ה' ממזרים צורוע נטויה, זו החרב, שהרגו הצכורים עממם את המזריים. [שוב ראינו כן צמפרשים].

ובהגדה לחם שלמה ציאר, דזהו שנאמר רבי יהודה היה נותן צהם סימנים דל"ך עד"ש צאח"ב, כי צכל המכות הסימן הוא על המכה ולא על המוכה, ולכאורה צמכת צכורים, הסימן הוא על המוכה היינו הצכורים, ולא המכה. אך לפי מה שנתאר שהצכורים הכו את צבותיהם צחרב, אם כן 'צכורות' הם המכה כמו שאר הסימן, וזהו שרצה רבי יהודה לרמוז צהסימנים, כי מכת צכורות אינה רק מה שהצכורים הוכו, אלא גם מה שהצכורים הכו צמזרים.

*

אלו האביאנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו. ראינו להקשות הא שצת נטויו צמרה, שם שם לו חוק ומשפט (שמות טו-כה), ופרשת המן נאמר אחר זה, ומדוע הקדים כאן האכלת המן לפני נתינת השבת. ונראה דהכוונה על מה שאמרו (קידושין לה.) עוגות שהוציא ממזרים טעמו צהם טעם מן ע"ש. ואם כן טעימת המן היתה עוד קודם נתינת השבת.

*

בוצה זו שאנו אוכלין על שום מזה, על שום שאלא הפסיק בצקם של

לפי שעה להטיבו באחריתו. וזהו כוונת המאמר כאן, בעולם הזה אומר על צורות רעות ד"ן האמת, שסובר שזהו מלך מדת הדין, ולעולם הבא כולו הטוב והמטיב, פירוש שיראה למפרע שכולו היה מדת טובה, והיה לו לצרף על הכל הטוב והמטיב עכ"ד.

וּנְרָאָה לזהו כוונת חז"ל (בבא בתרא 110:) שלשה הטעמן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן, אצרהם יחזק ויעקב, אצרהם דכתיב ציה בכל, יחזק דכתיב ציה מכל, יעקב דכתיב ציה כל [באצרהם כתיב (בראשית ד-ה) וה' צרף את אצרהם בכל, ציחזק כתיב (שם כז-ג) ואוכל מכל, ציעקב כתיב (שם לג-א) וכי יש לי כל, כלומר לא חסרו שום טובה]. והיינו שזכו בחיי חיותם להשיג שכל המאורעות שהם עוזרים המה כולם טובות, ויש לצרף עליהם הטוב והמטיב, וזהו מעין העולם הבא, שכולו הטוב והמטיב.

וְהִגֵּדָה מראש השנה עד ט"ו ניסן יש קצ"ב יום, כמספר הצרכה שנתצרכו אצותינו, בכל מכל כל, ועל כן נשארו עוד צמזרים הימים הללו, להתחזק באמונת אלקי עולם, שהכל מושגת מן השמים, ומאתו לא תצא הרעות, ויטעמו בעולם הזה טעם עולם הבא, שכולו הטוב והמטיב. ועל זה קיים עליהם הכתוב (שמות יג-ל) וישא העם את צ'קוף, שנשא עמהם את

הזה העולם הבא, העולם הזה על צורות טובות אומר צרוך הטוב והמטיב, ועל צורות רעות אומר צרוך ד"ן האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב. והקשה בצל"ח שם צמה שאמר לא בעולם הזה עולם הבא, הרי בעסק הצרכה אין הפרש, שעל הטובות גם בעולם הזה מצרף הטוב, אלא שבעולם הזה יש גם רעות ולעולם הבא לא יהיה רע כלל, ואם כן אין בעסק הצרכה הפרש, והיה לו לומר לא כהעולם הזה עולם הבא, העולם הזה יש צו רעות וטובות, העולם הבא אין צו רק טובות.

וּכְתַב לפרש דכתיב (ישעיה יג-ה) אודך ה' כי אנפת צי, לפי שמעליון לא תצא הרעות, ואין דבר רע צא מהקב"ה והכל הוא לטובה, ואפילו הפורעניות שצא על האדם אינו רעה, אלא טובה לזכך אותו ולהכניע יצרו הרע ולטהר הנשמה שיזכה לעולם שכולו טוב, אלא שהאדם בעולם הזה אינו מצין הדבר לאשורו ונדמה בעיניו כאילו היא רעה, כמו החולה שעושין לו תחצושת ויש לו יסורים, והחולה השוטה זועק להסיר התחצושת, אבל החכם קובל בשמחה. וכן יסורי האדם הם תחצושת, אמנם אחר מותו רואה ומצין הטוב האמיתי. וכמו כן לעתיד לצוא כשזוכה לזה צמהרה, נאמר ציום ההוא אודך ה' כי אנפת צי, שנותן הודאה לשעבר על שנתאקף צו הקב"ה

אך הענין הוא כי בני אדם פשוטים רואים את השיעבוד במצרים לנער ועוני, שיותר טוב היה לו שלא היה משמעוד, והשיעבוד במצרים מביא לו מרירות. אבל האמת הוא, כי עמם השיעבוד היה טובה רבה להכלל ישראל, ואם כי צודאי היה צוה עבדות ועינוי, מכל מקום צוה גופא היה טמונה בתוכה טובה עזומה. וכמבואר

מהאר"י ז"ל (שער הסולל דרוש הפסח פ"א) שהנשמות הללו היו אותן שנפגמו צדור המצול והפלגה, והוצרכו להגיע שם לתיקונם. ולא עוד, אלא ששם נודרכו ישראל שיהיו ראויים לקבלת התורה, וכמו שהכתוב אומר (דברים ד-ט) ואתכם לקח ה' ויביא אתכם מכור הצרל ממצרים, וברש"י הוא כלי שמוקקים בו את הזהב ע"כ. והיינו דכמו שהכור מזכך הזהב, שנטול ממנו כל הפסולת עד שנעשה זהב נקי, כן נודרכו ישראל במצרים. וזה היה דוגמא ניתוח שהרופא עושה על החולה, אשר אם כי מנטער בו, מכל מקום זהו טובתו האמיתית שיוכל להרפא ולחיות.

ובלי"ה כזה אנו נותנים הודאה, לא רק על היציאה ממצרים, שזה נרמז בהמנה, שלא הספיק צדקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, אלא אנו נותנים הודאה גם על המרור, שגם השיעבוד היה לטובתינו. ולכן היה הלל

הלימוד שלמדו בקצ"ב ימים אלו משעה שנחצטלה העבודה בראש השנה, והיה להם יסוד הדעת להתבונן, נשאו זאת עמהם, טרם יחמץ, שלא נתנו פנאי שיחמץ אצלם התעוררות זו, אלא בהגיעם לשיא האמונה במכת בכורות, ילאו תיקף משם בחפזון.

*

מרור. בגמרא (פסחים קטו.) האי חסא צריך לשקועיה בחרוסת, משום קפא. והיינו לנטל הארס שיש בחזרת, שלא יזיק להאוכל את המרור. ובלקט יושר (אר"ם ח"א סימן קנב) הקשה אם כן מדוע לא תיקנו כל השנה כשאוכלים עשב המרור להטבילו בחרוסת מפני הסכנה ע"ש.

ג לבאר מה שאמרו חז"ל (פסחים לט.) אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחזרת בתמכה ובחרצונה וכו'. אמר רב אושעיא מנזה בחזרת, ואמר רבא מאי חזרת חסא, מאי חסא, דחס רחמנא עלוין ע"כ. ויש להבין מהו העדיפותא בחסא, שגרמנו בתוכו דחס רחמנא עלוין. ונראה כי מרור זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים וכו'. הרי דהמרור מורה על שיעבוד הגלות. ואם כן לכאורה עדיף ליקח תמכה שמרורה יותר מהחזרת.

אפיקומן. מבואר בספרים הקדושים ש'אפיקומן' עולה כמספר 'רפא', שמסוגלת לרפואה (מבואר ושמש רמזי פסח). כי מנה מיכלא דאקוותא היא (וזה"ק ח"ב קפג:). ונראה דכמו שמתעורר בכל שנה אלל כל אחד ענין יציאת מצרים שהיא נצחי, וכמו שכתוב באור החיים הק', אל מוציאם ממצרים (במדבר כג-כד), דלכן נאמר בלשון הוה ע"ש. כמו כן מה שהכה ה' המצרים, והבדיל את ישראל, והצטיחם (שמות טו-כו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך (וברה"י ואם אשים, כלל הושמה, כי) אני ה' רופאך, גם זה נצחי, שמתעוררת סגולת הרפואה באכילת אפיקומן.

*

דל"ל. חז"ל תיקנו לומר בליל פסח הלל, מקמתו קודם הסעודה ומקמתו לאחריה, והחזי הראשון מדבר בגאולה מצרים, וחזי השני מדבר בגאולה העתידה צמחה צימינו, ומטעם זה מוזגין מתחלה כוס של אליהו, שיצטר לנו הגאולה העתידה. ואם כי עדיין לא זכינו לראות גאולתה, ואכתי עבדי אחשורוש חן. אמנם איתא במדרש (שמו"ר כג-ה) תשורי מראש אמנה (שיר ד-ה), עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא שנאמר (תהלים כח-א) שירו לה' שיר חדש כי נפלאת עשה, ובאיזה זכות אומרים ישראל

כורך המנה והמרור ואוכלם ציחד (פסחים קטו.), להורות כי ההודאה שלנו שזה הן על הגאולה והן על השיעבוד, כי שניהם היו לטובתנו האמתית.

דל"ב מנה ליקח למרור חזרת, שחס רחמנא עלוין, היינו להרגיש שצמחור עמנו, צמה שמיררו המצרים את חיינו צמחים, גם צוה חס רחמנא עלוין, שהיה זה לצורך תיקון נפשינו, והמרור עמנו הוא החסא. - ולכן טובלין את המרור צמחות, שהם ממיני פירות שנמשלו בהם כנסת ישראל, תפוחים אגוזים ורמונים וכו', שכל מין נרמז מעלה מיוחדת שיש בישראל יותר מכל האומות. והוא להורות כי המרור שמררו את חיי אבותינו מצרים, היתה לטובה, שזה הביאה אותנו לידי התועלת שזכינו לכל המעלות שיש צמחות של הצמחות.

וזדו שרמזו, דמרור יש צו חס, שצמחות ימי המרירות באכילת מרור מונח צמחה חס, שיכולין להתרעם על קישוי השיעבוד, שגזר עלינו ועבדום וענו אותם. על כן טובלין אותה צמחות, שנמשלו ישראל למינים אלו צמחות, לזכור שהשיעבוד היה כור הצרול לצרף אותנו לעם קדוש וטהור, וצמחות אלו מצטלין את החס שיש צמחות.

*

שנוכל לקיים מה שנאמר שם על מצות ומרורים יאכלוהו. והוסיף מדברי הירושלמי (פסחים ט-ה) ו"ל ניתן לזנות בית המקדש, יחיד עושה פסח שני ואין ליצור עושין פסח שני, רבי יהודה אומר גם לצור עושין פסח שני ע"כ.

והנה בהגדת דברי חיים כתוב, שהרה"ק מצאנו ז"ע אומר, כי בכל פסח, אליהו מקריב קרבן פסח, וממנה עליהם לדיקי הדור, ומציא להם א שטיקל פסח. והגם שטמאי מתים אנו, טומאה נדחה בליצור, ומציא אירא דירושלים, ואנו יושבים בירושלים ואוכלים הפסח ע"ש. ואם כן הדיקים הללו לא יטרכו לעשות פסח שני כשיצנה בית המקדש כעת, כי הם קיימוה כבר בראשון. ועשיית פסח שני יהיה תלוי באיזה אופן סידר כעת את הפסח, אם זכה להמנות צין הדיקים ולאכול מהפסח, לא יטרכו לעשות פסח שני, ואם לא זכה, אז יעשה פסח שני.

וע"ל כן אנו אומרים, חסל סידור פסח כהלכתו ככל משפטו וחוקתו, כל אחד מאתנו נחשב כאלו קיימו מצות קרבן פסח כהלכתו, הדיקים קיימו זאת בפועל ממש, ושאר בני ישראל קיימוה באמירה, ושלמה פריס שפתינו, וכל העוסק בתורת קרבן פסח כאלו הקריבו.

שירה, בזכות אברהם שהאמין בה' וכו' ע"כ. ובידי משה שם הציא מהשלי"ה הק' שפירש, כי ישראל על הים לא אמרו שירה עד שראו הנס כדכתיב (שמות יד-ל) וירא ישראל וגו' ויאמינו וגו' אז ישיר. מה שאין כן לעתיד יהיה האמונה שלימה אללם, שיאמרו שירה קודם עשיית הנס. וזהו תשורי מראש אמנה, שהאמונה תהיה כל כך גדול אללם, שישירו עוד מראש, קודם שיראו הישועה צעיניהם. וזהו עתידין ישראל לומר שירה לעתיד, פירש שיאמרו שירה לעתיד, על הנס שיהיה אחר כך ודפ"ח. על כן כליל פסח בגודל אמונתנו שיצוא ויגאלנו גאולת עולם, אנו אומרים כבר ההלל על הגאולה, כי לדיקים אומרים שירה גם על מה שעתיד לצוא.

*

באשר זכינו לעדר אותו בן גובה לעשותו. ונראה דאנו אומרים באכילת כורך, זכר למקדש כהלל, כן עשה הלל בזמן שצית המקדש היה קיים, היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל ציחד, לקיים מה שנאמר (במדבר ט-ה) על מצות ומרורים יאכלוהו. ולכאורה פסוק זה נאמר בפסח שני. וציאר מרן מהר"י מצעלזא ז"ע כי צהיות שבמהרה יצנה בית המקדש, ואנחנו טמאי מתים, ואנו עושין פסח שני, על כן אנו מתפללים

וכאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו, עשיית הפסח שני כשיזנה המקדש, יהא תלוי בכל אחד באיזה אופן זכה לסדר הפסח הראשון, שאלו

שקיימוה רק באמירה יטרכו לעשותו בפועל בפסח שני, והלדיקים שקיימוה גם בפועל בראשון, לא יטרכו לעשות פסח שני.

בליל שביעי של פסח תשע"ו לפ"ק

מפריד אותם נקרא 'קריעה', אבל בדבר שהיה אחד מתחילתו אינו נקרא קריעה. ובהלכות שבת מצואר זה לגמרי. (עי' שולחן ערוך הרב (סימן שמ סעיף ז) משום קורע אין איסור אלא כשקורע ומפריד גופים רבים שנתחברו, כגון קורע בגד הארוג מחוטים הרבה, אבל הנייר שהוא גוף אחד, אין בפסיקתו וחייתו משום קורע. ומטעם זה מותר לקרוע עור שעל פי חצית של יין, כמו שכתבתי (בסימן ש"ד סעיף יג), מפני שהעור הוא גוף אחד ולא שייך בו איסור קריעה). וזים היה תנאי מששת ימי בראשית שיקרע ויתקדש ה' על ידי זה, כמצואר (שמור כ"א). וגמלא המים הם מתחילתו קרעים ולאחר כך נתאחו, לכן נקרא קריעה. ושאלתי אותו ולמה בתורה נקרא 'קריעה'. והשיב לי, כי אינו יכול לומר, כי מסתימין את פיו, עד כאן דבריו הקדושים אחר מעלי שבתא ע"כ.

וגראה לומר כי שני השמות מתאימים על קריעת ים

בזה לך הים כי תנוס וגו', מלפני אדון חולי ארץ, מלפני אלו-ה-יעקב וגו' (תהלים קיד-ה). והדקדוקים רבו, שתיאר אותם בתחלה ובסוף בתואר 'יעקב', בית יעקב מעם לעז, מלפני אלו-ה-יעקב. גם מה שהזכיר כאן הירדן יסוב לאחור, הלא זה לא היה בנאח ישראל מנמרים, אלא ארבעים שנה אחריו בכניסתם לארץ. וגם מהו הענין שההרים והגבעות דייקא רקדו כעת. וגם מהו הקושיא של מה לך הים כי תנוס, ותשובתו עליה.

וגראה על פי מה שכתוב ברמזים נופים (מערכת החידושי הר"מ את י"י), צפרשת בשלח אחר השלחן, צבתי גואי, שאלתי אותו (את החידושי הר"מ ז"ע) למה בדברי חז"ל נקרא 'קריעת' ים סוף, ובתורה לא מצינו כי אם לשון 'צקיעה', וצקעו המים (שמות יד-כא). והשיב, שיש לו דברים הרבה בזה, ואינו יכול לומר אך רמז מועט. ואמר, שעל פי ההלכה ענין הקריעה הוא, דוקא בשני דברים שנתאחו ואחר כך

דהוּוּ לֹא כֹל שֶׁכֵּן ע"ש. וְכֵן כֹּאן לֹולֵא שֶׁכֵּזֵר נִקְרַע הִירְדֵן לִיעֻקֵּב לֹא הִיוּ יִשְׂרָאֵל כְּדֹאִין לִיעֻשׂוֹת לְהֵם נֶס גְּדוֹל כֹּל כֵּן לִיקְרַע לְהֵם בְּתַחֲלָה ע"כ.

וּנְרָאָה לומר כי הכתוב אומר (קהלת 1-6) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא, והיינו שכל המים שצבולס הם מקושרים, שכל הנחלים הולכים אל הים, והנחלים הולכים במחילות תחת ההרים מאוקיינוס וחוזרים ונוצעים (רש"י ע"ס). ויש לומר כי המים שהיו צהירדן שנצקעו במקלו של יעקב, המים הללו הסיב ה' לתוך הים סוף כשהיו ישראל חונים על הים, ושם צאותו מקום שנצקעו על ידי יעקב, חזר משה וקרע אותם לישראל. כי יעקב צבינו הכין כזר הצקיעה ההוא צבימים הללו. וכאשר מי הירדן עזרו תחת ההרים והגזעות להגיע להים סוף, ההרים רקדו כאלים וגזעות כזני לאין.

וְאֵם כן תרווייהו אמת, כי מצד ע"ס הים סוף שנצקע כעת לראשונה, אין זה קריעה של דבר שנתאחה, אלא ויצקעו המים, כי כן הוא לפי פשוטו לעיני הרואים. אצל מצד המים גופיה זהו קריעה, שהמים הללו כזר נצקעו על ידי יעקב וחזרו והתאחו, וכעת שנצקעו שנית, הרי זה 'קריעת' ים סוף, שהם שני חלקים שנתאחו וכעת נקרעו.

סוף, דלכאורה אכתי צריך ציאור, דהן אמת דהיה תנאי מתחלת הצריאה שיקרע הים, אצל לאמיתו לא היה כאן קרוע שנתאחה, שעדיין לא נצקע הים עד עתה, ולמה קורא אותה צשם קריעה. אך יתכן לומר כי מצינו ציעקב צבינו שאמר (בראשית לב-יא) כי במקלי עזרתי את הירדן הזה, ופירש רש"י נתן מקלו צירדן ונצקע הירדן ע"כ. ואם כן הראשון שנצקע את המים לשמים היה יעקב צבינו. ונראה צטעמו כי מעשה אצות סימן לצנים, וצמעשיהם הכינו לישראל כל הישועות שיצטרכו ישראל לעתיד, וכמו שהארץ צזה הרמב"ן (פ' ק' י"ב-1) שכל מה שאירע לאצות סימן לצנים (תנחומא ט), כי כאשר יצא המקרה לציא משלשת האצות, יצבון ממנו הדבר הגזר לצוא לזרעו וכו' ע"ש. וכן אמרו צמדש (צ"ר ע"ה) שלא עזרו ישראל את הירדן אלא צזכותו של יעקב ע"ש.

וּבַחִידוּשֵׁי הרש"ש שם כתוב, יצבאר על פי מה שכתבו המפרשים הטעם מדוע צרפידים אמר ה' והכית צצור (שמות י"ז-1), וצקדש אומר ודצרתם אל הסלע (צמדבר כ"ח), והוא יען שכזר ניתן אל הסלע כח להוציא מים, שזב אין הנס גדול כל כך כמו צפעס הראשון, ודי לזה צדיצור. והוא על דרך תשובת גציהה צן פסיסא לההוא צדוקי לגצי תחיית הממים (סנהדרין ק"ה), דלא הוּוּ חיי,

*

בתחלת הצריאה, ושפיר מתאים לה שם 'קריעת' ים סוף, צעת שחזרו ונצקעו המים צעמדם ישראל אלל הים, כי היה כבר קרע שנתאחה מתחלת הצריאה.

וְלָבֶן כֹּאשֶׁר שׂוֹאֵל מֵה לָךְ הַיָּם כִּי תָנוּס, הוּא מְשִׁיב בְּכַפְלֵיִם, חֲדָא, מִלְּפָנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ, שְׂבַשְׂעָה שֶׁהַקֶּבֶץ הַחֹלֵל אֶת הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֵּת עַל פְּנֵי הַיָּם, וְאָמַר ה' יָקוּוּ הַיָּם, לֹוֹה אִזּוּ גַם כֵּן 'וְתִרְאֶה הַיָּבֵשָׁה', וְאִין לְהַשִּׁיב פּוֹעֵל דְּמִיּוּנֵי שְׂבַשְׂעָה מֵה' בְּתַחֲלַת צְרִיאתָם, שְׁעַל דַּעַת כֵּן נִצְרָאוּ. וְגַם מִלְּפָנֵי אֱלֹוֵה 'יַעֲקֹב', שְׂגַם יַעֲקֹב עָשָׂה סִימָן לְבָנָיִם בְּצִקִּיעָתוֹ צִירְדָן. וּמִסִּיִּם, הַהוֹפְכֵי הַזֶּרֶם אֲגַם מִיִּם חֲלַמִּישׁ לְמַעֲיָנו מִיִּם, שְׂמַדָּה זֹו מַלְּיָנו כֹּאשֶׁר הוֹלִיאוּ מִיִּם מִן הַסַּלְעַ, שְׂבַשְׂעַם הַרְאֲשׁוּנָה הוֹלְרָכוּ לְהַכְאֶה, וּבַשְׂעַם הַשְּׂנִיטָה גַם צִדִּיצוֹר צַעֲלָמָא הִיָּה סָגִי. וְכִמוֹ כֵּן קָרִיעַת יָם סוּף זֹו אִינְנָה בַשְׂעַם הַרְאֲשׁוּנָה, אֲלֵא שְׂכַבְרֵנוּ מִתְחַלָּה.

*

צוֹד יֵשׁ לְבָאֵר, כִּי הַמְּפָרְשִׁים כִּבְרֵי הַקְּסוֹ הֵאָה הַגְּזִירָה הִיָּתָה וְעַדְדוֹם וְעֵנו אֲוֹתָם אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (בְּרַאשִׁית 11-12), וְאִין יֵאָלוּ קוֹדֵם הַזְּמָן. וְתִירְאוּ כִּי לְעַר הַשְּׂכִינָה, אֲשֶׁר עִמּוֹ אֲנִכֵי צָרָה, הַשְּׂלִים אֶת הַזְּמָן. גַּם יֵשׁ לוֹמַר כִּי לְעַר הָאֲצוּת שְׂמַנְטְעֵרִין בְּקַבֵּר צִלְעֵר צִנִּיָּה (רַשִׁי בְּמִדְבָר כ-110), הַשְּׂלִימוֹ אֶת הַזְּמָן. (וְכַבְר

וְצִרָאָה, לוֹמַר עוֹד, עַל פִּי מֵה לְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (צִיר פה-7) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן תְּנַאִין הַתְּנָה הַקֶּבֶץ הַיָּם הִיָּם שִׁיקְרַע לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב וַיִּשַׁב הַיָּם לְאִיתָנוּ, לְתַנַּאִין שֶׁהַתְּנָה עִמּוֹ ע"כ. וּבַסְפָּר הַמְאֹוֹר הַגְּדוֹל (פ' גַּלְתָּ) כְּתִב, שְׂבַנּוּ שֶׁל הַגֵּרִי"ח מוֹוֹאֲלָאִין זִ"ל, אָמַר פֻּעַם לְהַגֵּרִי"ח זִ"ל, לְיִכָּא מִיָּדֵי לָלָא רַמְזֵי בְּצִוְרִייתָא, וְגַם זֶה נִרְמָז בְּמֵה שְׂאֲמַר ה' בְּתַחֲלַת הַצְּרִיאתָה, יָקוּוּ הַיָּם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֲלֵי מַקּוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיָּבֵשָׁה (בְּרַאשִׁית ח-10), וְלְכַאֲוֹרָה מֵלֵת 'וְתִרְאֶה הַיָּבֵשָׁה' הוּא אֶךְ לְמוֹתָר, דְּכִיּוֹן דִּיקוּוּ כֹל הַיָּם אֲלֵי מַקּוֹם אֶחָד, יִהִיָּה יָבֵשָׁה בְּמַקּוֹם שֶׁהִיּוּ הַיָּם מִתְחַלָּה. אֶךְ הַכּוּוֹנָה הוּא שֶׁהַתְּנָה ה' שְׁעַל הַמַּקּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יָקוּוּ כַּעַת הַיָּם שֶׁם, תִּרְאֶה הַיָּבֵשָׁה שֶׁם בְּאוֹתוֹ מַקּוֹם, שְׂכַאֲשֶׁר תְּגִיעַ הַשְּׂעָה הַצְּרִיכָה לְכָךְ, תִּהְיֶה מַקּוֹם הַיָּם לְיָבֵשָׁה ע"ש. (וְכֵן הוּא גַם בְּצַעֲלֵי הַטּוֹרִים שֶׁם).

וְאִוְרֵי יֵשׁ לוֹמַר, כִּי מֵה שְׂנֵאֲמַר אִזּוּ 'וְתִרְאֶה הַיָּבֵשָׁה', הַכּוּוֹנָה הוּא שֶׁה' לֹוֹה עַל הַיָּם תִּיכְף, שְׂאֲחַר שִׁיקוּוּ הַיָּם אֲלֵי מַקּוֹם אֶחָד, תְּקַרַע אֶת עַלְמָה 'וְתִרְאֶה הַיָּבֵשָׁה', וְאֲחַר כֵּךְ תַּחֲזוֹר לְמַקּוֹמָהּ, וְהִיָּינוּ כִּי ה' צַעֲלָמוּ רָנָה לְעֵשׂוֹת פּוֹעֵל דְּמִיּוּנֵי בְּתַחֲלַת הַצְּרִיאתָה שִׁיקְרַע לְעַתִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. (וְאֵם כֵּן הִיָּם כִּבְרֵי נִקְרַע פֻּעַם תִּיכְף

דברנו מזה בליל פסח בדי"ה ברוך שומר הבטחמו).
 וזהו ששאל מה לך היום כי תנוס, הן
 אמת שתנאזי התנה במעשה בראשית
 שיקרע הים לפני ישראל, אך עדיין לא
 הגיע זמן גאולתם. ולזה השיב מלפני
 אדון חולי ארץ, שגם האדון היה יחד
 עמהם בצרחתם, ומלפני אלו-ה יעקב,
 שאביהם יעקב הצטער עמהם בקצרה,
 בזה הושלם הזמן, ומוטל עליו לקיים
 תנאו להקרה.

*

עוד יש לומר כי חז"ל (סוטה לו).
 דרשו, היתה יהודה לקדשו,
 שקפץ נחשון בן עמינדב (משבט יהודה)
 וירד לים תחלה, לפיכך זכה יהודה
 לעשות ממשלה בישראל, שנאמר היתה
 יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו
 [שנתקדש למשול בהן] ע"כ. והנה
 מדתו של הקב"ה שמוודד מדה כנגד
 מדה (שם ט), וכיון שיהודה עשה
 מעשה היפוך דרך הטבע, שמסר
 נפשו לקפוץ לתוך הים, על כן גם
 הים נס מפניהם, שזהו גם כן נגד
 הטבע. וזהו שאמר היתה יהודה
 לקדשו, שקפץ נחשון בן עמינדב לתוך
 הים, 'הים ראה', כאשר הים ראה
 זאת שעשה כנגד הטבע, 'וינוס',
 הכריחו בזה שגם הים הוצרך לשנות
 טבעו, כי בזמן שישראל הולכין צים
 במסירת נפש היפוך דרך הטבע,
 מוטל גם על הים לבקוע לפניהם
 שלא כדרך הטבע.

*

אז ישיר משה ובני ישראל את
 השירה הזאת לה' וגו' (שמות
 טו-כ). יש לומר על פי מה דאיתא
 בזוה"ק (פ' נח טט): על הפסוק צשוא
 גליו אתה תשבחם (תהלים פט-י), שצחא
 הוא לון, בגין דסלקין צתיאוצתא
 למחמיי (שצחא הוא לגלי הים שהם מתנשאים
 בהשמוקקות לראות), מכאן כל מאן דכסיף
 לאסתכלא ולמנדע (כל מי שמשחוקק להסתכל
 ולדעת), אף על גב דלא יכיל ולא יהבי
 ליה רשותא (הגם שאינו יכול ולא ניתן לו
 רשות), שצחא איהו דיליה (מכל מקום יש לו
 שצחא בדבר), וכולא משצחין ליה (וכולם
 משצחים אותו) ע"כ.

וביאור הדברים נראה, כי כל
 הצריחה אומרת שירה לפני
 ה', וכמו שנאמר (תהלים יט-ב) השמים
 מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד
 הרכיע. וצפרק שירה מפרט על כל
 דבר איזה שירה היא אומרת. וכמו כן
 גם הים אומרת שירה, ושירתו מפורש
 שם, שאומרת הפסוק (תהלים ג-ד)
 מקולות מים רבים אדירים משברי ים
 אדיר צמרום ה'. ונראה דמה שגלי
 הים מתנשאים ורועשים, הוא מגודל
 כח השחוקקותם לה' בעת אמירת
 שירתם, וכדרך בני אדם המתלהצים
 בעת שירתם שמגביהין עצמן ורוקדים,
 שכן דרך אש להצה לעלות למעלה.
 ולכן משצחם הכתוב, צשוא גליו אתה

סוף, אשר נצבו כמו נד נזולים, וקפאו תהומות בלב ים, אם כן חסר שירתם לה', על כן הוצרכו משה וצני ישראל להשלים השירה בעצורם. ו'אז' דייקא כאשר נצקע הים, ודממו מלומר שירתם, ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה', והשלימו שירת הים.

וְבוֹדָה נראה לבאר מה שסיפרו חז"ל (חולין א.) דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ציה בגינאי נהרא [שם הנהר], אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך, אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני [כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך], אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה [שמא לא יתנו לך צפדיון], אני ודאי עושה. אמר ליה אם אי אתה חולק גזרני עליך שלא יעצרו בך מים לעולם, חלק ליה ע"כ. ויש לומר עוד כי הנהר טען שבעת שהוא הולך ממוקום למקום הוא אומר שירה, ואני הולך לעשות רצון קוני, באמירת שירה לה', ואתה מבטל אותי משירת. ואמר לו רבי פנחס בן יאיר, אם אי אתה חולק לי גזרני עליך שלא יעצרו בך מים לעולם, ואם כן תחבטל אמירת שירתך לגמרי, ומוטב לך שתבטל אותה לפי שעה עד שאעבור הנהר, משתחבטל לגמרי מאמירתה.

תשכחם, עבור ההשתוקקות הגדולה שיש להם בעת אמירת שירתם, עד שרועשים בקול אדיר ומתנשאים עצמם למלך הכבוד.

וְהִנֵּה מלינו ציהושע בשעה שהעמיד השמש בגבעון, אמר הכתוב (יהושע י"ב) אז ידבר יהושע לה' וגו', ויאמר לעיני ישראל, שמש בגבעון דום וגו', וידום השמש ע"כ. ואיתא במדרש תנחומא (אחרי ט) כתיב (מלאכי א-ה) כי ממזרח שמש ועד מצואו, וכן את מוצא בשעה שעמד יהושע ועשה מלחמה בגבעון, מה כתיב שם, שמש בגבעון דום וגו', בקש יהושע לשחק את החמה, אמר לו שמש בגבעון דום, לא אמר עמוד אלא דום, למה אמר לו דום, שכל זמן שהוא מקלם יש בו כח להלך, דמם עמד, לכך אמר לו יהושע שיעמוד שנאמר שמש בגבעון דום וכו'. אמר לו וכיון שאני שותק מי יאמר קלומו של הקב"ה, אמר לו דום אתה ואני אומר שירה בעבורך, שנאמר אז ידבר יהושע לה', ואין אז אלא שירה שנאמר אז ישיר משה ע"כ. (והבא ברש"י שם).

וְלִפֵּי זה כיון שגם מי הים אומרים שירה בעת הילוכם, שמשמיעין קול רעש גדול ומתנשאים לה' באמירתם, אם כן בעת קריעת ים

בסעודת נעילת החג פסח תשע"ד לפ"ק

ומשגיח עליה, ומשדד הטבע כרלנו. וזאת ראו אבותינו בעיניהם, ששים רבוא אנשים לצד מהנשים והטף ראו הנסים והנפלאות בהעשר מכות וציניאת מזרים, וציות בקריעת ים סוף. וממנה נמשך שורש האמונה אשר בקרבנו, וכמו שנאמר (דברים ד-ד) באותות ובמופתים וגו', ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במזרים 'לעיניך'.

ויסופר על הגה"צ בעל החפץ חיים ז"ל, שבזמן הפרעות בימי שנהרגו ונשחטו אלפי ישראל, היה פעם אלל רופא אחד ששאל אותו, דם ישראל נשפך כמים, איך הוא הצורח עולם שרואה בצרת בניו ושותק, ומניח לגויים לפרוע פרעות כאוות נפשם, אני מפקפק אם יש אלקים בעולם. השיב לו החפץ חיים גם אני מפקפק אם אתה רופא, יתכן שאתה איש רע מעללים, נותח בני אדם ונותן להם לטעום סמים מרים. מיהר הרופא להראות לו תעודה תלויה על הקיר המאשרת שהוא רופא מומחה. אמר לו החפץ חיים מה לי ולתעודה זו, זה ניתנה לפני ארבעים שנה, מנין לי לדעת שגם עתה עדיין אתה רופא. השיב לו הרופא, וכי אין די בכך שעמדתי במצחני הרפואה לפני

בישנה זו סיום חג הפסח חל להיות בשנת קודש, אשר גם החג הזה נקרא בתורה בשם שבת, וכמו שנאמר (ויקרא כג-טו) וספרתם לכם ממחרת השבת. בכל שבת ניתן לנו נשמה יתירה, כדי לרומם אותנו שנוכל להתעלות מימי החול שעברו, ובמולאי שבת נוטלין אותה שנאמר (שמות לא-יז) וציום השביעי שבת וינפש [דרשינן ליה אי על הנפש שהלכה לה], כיון ששבת, ווי אצדה נפש (ב"ב טז) ע"כ. והיינו שבמולאי שבת מתאונן על המתנה טובה שניטלה ממנו. וכמו כן בפסח דאיקרי שבת, ניתן לכל אחד בחינת נשמה יתירה, התעלות נפלאה יותר מכל השנה, ובמולאי יום טוב וי אצדה נפש.

ביום השבת קודש אנו מעדיין על אמונתנו שיש צורח עולם, אשר ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וציום השביעי שבת וינפש. ואם כי לא ראינו זאת בעינינו, מכל מקום שמענו כן מפי ה' בעלמנו במתן תורה, שנאמר (שמות כ"א) כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ וינה ציום השביעי, ומסר הדברים בצרפיות למשה רבינו, בחללת תורתו הקדושה. ובחג הפסח אנו מעדיין על מה שהראה ה' שלא עוז את הארץ,

פשוטו יש 'חיוז' להרבות בסיפור
 יציאת מצרים כל ליל פסח עד
 שחטפנו שינה (ש"ע א"ת תפא-ב), ואין
 זה רק הידור לומר על העושה כן
 שהוא משוּבָּח. אך נראה דזה קאי גם
 על כל ימות השנה, כל דיבור ודיבור
 שהאדם מספר ביציאת מצרים מחזק
 אמונתו יותר, וכל המרבה לספר בו
 הרי זה משוּבָּח, האדם נעשה משוּבָּח
 יותר, שמתעלה באמונתו. וזהו לא רק
 לפשוטי העם, אלא גם לגדולי עולם
 יש התעלות בסיפורם, 'וכל' המרבה
 לספר הרי זה משוּבָּח. וכמו שפירשו,
 האמנתי כי אדבר (תהלים קטו-י), שרצוי
 הדיבור מוסיפה אמונה, שיהיו הדברים
 חי נגד עיניו.

*

הברות אומר, וישא העם את צנן
 טרם יחמך, משארותם
 נרורות בשמלותם על שכמם (שמות
 יג-לד). צרש"י משארותם, שירי מנה
 ומרור ע"כ. ונראה כי אנו אומרים
 בתפלה (בברכת ישתבח) הבוחר בשירי
 זמרה, ופירש בספר בית אהרן, כי
 האדם בשעה שמתפלל ומשורר לפני
 ה' שירות ותשבחות, לבו מתלהב
 באהבת ה' ויראתו, ומתמלא געגועין
 לקונו, שיוכל לבטל נפשו ורוחו אליו,
 ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם. אך
 כמה פעמים אחר התפלה, במשך
 היום, מפיג טעמו וריחו, ושוכח

ארבעים שנה, האם צריך אני להבחן
 בכל יום מחדש לתהות על קנקני
 במלחמתי שאני עוסק בה תדיר,
 תעודה זו די על כל ימי חיי.

השיב לו החפץ חיים, הצדק עמך,
 אך תדע לך שגם לגבי
 הצורא עולם כן הוא, בשעתו הראונו
 את ידו החזקה במצרים, ונתאמת לנו
 שהוא צורא עולם, והצריחה כולה צידו
 כחומר ציד היוצר, והרחה לנו נסים
 ונפלאות להוכיח שהוא משגיח בעולם
 הזה. ואמר לנו כביכול זהו התעודה
 שלי שאני משגיח בעולם. כשם שעל
 פי התעודה שצידך מאמין אני לך
 בפעולתך כרופא, וגם אם תכאיב
 ותאער אותי אדע שהכאב מיועד
 לרפאותי, כן מוסרים אנו עצמינו ציד
 אלקינו מתוך ידיעה כי הוא אל-אל
 אמונה, וכאשר ייסר איש את בנו
 מייסרו הוא לטובתו. ותעודה זו
 ראו אבותינו צעיניהם, והם מוסרים
 זאת לבניהם אחריהם בכל דור ודור
 ודפח"ח. - וזהו עולם חשיבות היום
 טוב של פסח, שבו אנו קורין וחוזרין
 וקורין את התעודה של אלקינו, שהוא
 הצורא והמשגיח בעולמו.

ולבן כל המרבה לספר ביציאת
 מצרים הרי זה משוּבָּח (הגדה של
 פסח), כי זה מעורר אותנו להחזיק
 באמונת אומן שלא להתרעם לעולם,
 והן יקטלני לו אייחל. ולכאורה לפי

האמונה, שממנה נשפע לנו אמונת אלקי עולם, מה שראו אבותינו גדול כח ה' במצרים וצים סוף. ואנו אוכלים מנה, מיכלא דמהימנותא, שתהא האמונה נבלע בצשרינו וצדמינו. ואוכלים מרור, שרומז על קישוי השיעבוד, שאנו מאמינים שמאתו לא תלא הרעות, וגם זו לטובה. וגם זה יהא מוצלע בדמו ונפשו, שלא להתרעם על כל הקישויים שצריך לעבור. ובלע מרור לא ילא (פסחים קט"ו:), אלא ללעסו היטב לטעום מרירותו, ואף על פי כן יבלע אותה. והוא מצרך צהלתהצות הצרכה על המרור כמו שצריך על המנה, כי חייב אדם לצרך על הרעה כשם שמצרך על הטובה, ולקבלונהו בשמחה.

אך עיקר המכוון הוא, לא רק כדי להתעורר צוה לפי שעה צעת אכילתם, אלא שישאיר עליו רושם גם להלאה. וכמו שנאמר (שמות יג-) ושמת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה. וצרש"י משנה לשנה. והיינו שהעבודה הזאת תשאיר רושם על האדם לחיות צוה כל השנה, שתהא אמונתו חזקה טהורה וצרורה, כי יש בעלים להצירה, והכל מושגת צהשגחה פרטית. וכל המאורעות שעוצרין על האדם הכל מושגת לטובתו האמיתית. ובני ישראל כאשר ילאו ממצרים אחר שחגגו ליל יציאתם צפסח מנה ומרור, אמר עליהם הכתוב, משארתם צרורות

מצוראן, שיהיו כל מעשיו רצויים לעשות נחת רוח ליוצרו. והשירה והזמרה היו רק קדושה לשעתה, ולא נתקדשה לעתיד לבוא. אבל צחמת עיקר המכוון צריכה להיות שישאיר עליו רושם גם אחר כך. והקצ"ה צוחר 'צשירי' זמרה, צמה שנשאר לו שיריים מהזמרה, איך הוא עבודתו אחר שגומר השירה, ואם משאיר עליו רושם, אז צוחר ה' צשירי זמרה.

ועל זה אמרו חז"ל (ברכות לב:): חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת, וחזרין ושוהין שעה אחת ע"ש. ולכאורה הא דהיו שוהין קודם התפלה, הוא כדי לעורר כוונת הלצ צתפלתם, אבל אחר התפלה מה היה תועלת שהייתן. ונראה כי צאותה שעה העלו על לבם, איך יש להם לנצל את התעלותם צתפלה, להוציאם מן הכח אל הפועל צמשך היום. שסידרו צמחשצתם עסקיהם צעניני גשמיים שצריכין לעבור צמשך היום, ואיך יכוונו דרכיהם שתהא הכל על דרכי התורה, לעשות נחת רוח ליוצרים, להיות משאם ומתנם צחמונה, ואיך יגדרו ענמם מהנסיגות שיצטרכו לעבור, וישאר אללם שיריים מהזמרה גם להלאה.

ובבזו כן צחג הפסח, אשר צראש כל מועדות נשאת פסח, חג

מגמרין הצגדים צימי קדם, מזה ישאר רושם כציר עוד יותר. ועל זה אמרו כל המרצה לספר ציניאח מנרס הרי זה משוצח, שלפי ריבוי הסיפור שמתעמק ושורה ענמה צתוכה, ענם האדם נעשה משוצח, וזה משאיר עליו רשימה והארה על זמן מרובה.

*

והגה צליל פסח מתעורר ענין יציאת מנרס אלל כל אחד ואחד, שזוכה לצאת מטומאת מנרס ולהתעלות בקדושה. ומתעורר גם מה שנאמר ויציאנו ה' ממנרס ציד חזקה וצורע נטויה וצמורא גדול (דברים כ-ט), ודרשה בעל ההגדה זו גילוי שכינה. וכן אומרים (בהגדה) שלא הספיק צנאס של אצותינו להחמיץ 'עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקצ"ה וגאלס'. והענין נראה, כי כל אחד מאתנו יש לו נשמה, חלק חלקי ממעל ממש, והקצ"ה שורה צתוך כל אחד מישראל, וכמו שנאמר (שמות כט-מה) ושכנתי צתוך בני ישראל.

אמנם מחמת גודל כח החומר, השראת השכינה זו צתוך תוכו היא צהעלס, ודוגמת אור גדול שמכוסה צכמה כיסויים שאין הארתו ניכרת. וצבוא זמן גאולתם של ישראל הקיר ה' כל הכיסויים, וצתוך כל אחד מישראל נעשה גילוי שכינה, שהלהיצ

צשמלותם על שכמם, שנשא עמהם 'שירי' מנה ומרור, הרושם שהשאיר עליהם המנה ומרור, כי הקצ"ה צותר 'צשירי' זמרה, לא כאשר ההתעוררות היא לפי שעה, אלל מה שמשאיר על האדם מימים ימימה.

וביתר ציאור, כל מנהו שהאדם מקיים משרה צזה על ענמו קדושה, וכמו כן צכל דיצור של תורה ותפלה. ואנו אומרים צצרכת המנאות, אשר 'קדשנו' צמנאותיו, שצהמנאוה שעושה מתקדש האדם. וזה חל על האדם כאשר עושה מעשה המנאוה. אמנם כשמקיים המנאוה כראוי, יש רשימה והארה מהמנאוה שנשאר גם על אחר שעובר זמן קיום המנאוה, ונחקק צהאדם לזמן מרובה.

וזה דומה למי שנכנס לחדר שיש צו צשמים שנותנים ריח טוב, שנדצק גם צהאדם מהרית, שנשאר אללו גם אחר שיצא מהצית. אך חוזק הריח זה תלוי איך היה שהייתו שם, אם נכנס רק צדרך ארעי לשעה מועטת אז קולט ממנו רק ריח מעט. ואם הסתוצצ שם זמן מרובה, אז קולט לענמו ריח מרובה. אך יש שמתגולל ומתעגל גופו צתוך הצשמים, וסך ענמו וצגדיו צשמנה הטוב, אז כשיצא מהצית ישאר עליו ריח טוב על זמן מרובה. ומכל שכן כאשר נבלע צקצבו צלהצת אש, על דרך שהיו

הכמוצ (מהל"ס פד-ה) אשרי יושבי צימך עוד יהללוך סלה, ולכאורה מלת 'עוד' היא קשה ההצנה. וצימך דידיע דיראת הכבוד והרוממות מפני האיש היותר רם ונישא, תתקטן ותתמעט צמדה שתגדל ההתקרבות אליו וההרגל עמו. כי הרחוקים ממנו חמנס יראו ויפחדו מהדר גאווה, ולצבס ירעש וירעד מכל הגה ואומר אשר ילא מפיו, אכן הקרובים אליו, לצס גם צו, ואין מדקדקים כל כך בצבדו, ולפעמים גם מזולזלים צו. ומתלא אומרת 'לפני העבד המשרת, אין מלך ואין גיבור'. כי ההרגל התמידי עם איזהו אדם, יהיה גם שר או מושל, מחליש לאט לאט היראה והפחד ממנו, וגורם שלא יתרגשו ולא יתפעלו ממנו. וכיון שכן, הנה צהשקפה ראשונה היתה הדעת נותנת כי גם צנוגע ליחס האדם אל ה', אין טוב שירצה לשצת צצית ה' ויתקרצ אליו יותר מדאי, כי ההתקרבות היתירה תחליש בקרצו לאט לאט כח היראה והפחד, ולא יוסיף לירא את ה' צמדה הדרושה והיאותה.

אמונ צאמת אין הענינים דומים זה לזה כלל, כי צנוגע ליחס האדם לאדם, שמה הנה כן הוא שההרגל מחליש היראה והפחד, וזה מפאת כי האדם על כל גדלו ותפארתו אינו רק אדם, ועל כן גם אם הרחוקים ממנו צרות דמיונס יגדילו ערכו שצעתיים, ויתנוהו ליציר

אותם ונפשם להכיר את צוראם ולהשתעצד לו. וגילוי שכינה זו הציאה את ישראל למדריגת 'מורא גדול' ליראה את ה' יראת הרוממות, וייראו העם את ה'. וזהו ויוציאו ה' צמורא גדול, זו גילוי שכינה, היינו מה שנתגלה בכל אחד צתוכו קדושת השכינה ששוכנת צתוכו, על ידי זה צאו למורא גדול. ועל זה אמרו שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקצ"ה וגאלם.

*

והכתוב אומר, וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' צמנצרים, וייראו העם את ה', ויאמינו צה' וצמשה עבדו וגו', אשירה לה' כי גאה גאה וגו' (שמות טו-ה). ויש להצין הלא גם צמנצרים האמינו צה', וכמו שנאמר (שם ד-ג) ויאמן העם, ומשה נענש צאמרו והן לא יאמינו לי (שם ד-ה), כי ישראל מאמינים צני מאמינים הם, ולמה אמר כעת ויאמינו צה'. גם מה שאמר 'וייראו' העם ה', מהו החדוש צזה, הלא צודאי המאמין צגודל כח אלקי מתמלא ציראת הרוממות, ממלך כה גדול. וגם מהו כפל הלשון אשירה לה' כי 'גאה גאה'.

וגראה צהקדם מה שפירש צצרכת אהרן עמ"ס צרכות (אות רפט)

כי בגללה תתמעט היראה בלב האדם ויאז שכרה בהפקדה, כי אדרבה 'עוד' יהללך סלה, בזה שיתקרבו עצמם ביותר לה', תגדל עוד היראה בלבותם עשרת מונים, ויסיפו להללו אחת שבע, כי יכירו ביותר כבוד ה' הנעלה והנשגב, ויטו שכס אחד לעודו באמונה. עד כאן דבריו. וכאשר הפני מנחם מגור ז"ע היה חוזר על הדברים האמורים, היה מוסיף ואומר ברגש 'אלל אבא (מין האמרי אמת מגור ז"ע) הרגשתי זאת... כמה שיותר התקרבתי אליו ראיתי יותר את גדולתו וקדושתו. (עיין פני מנחם פ' ושלח ריא).

ויסופר על הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר ז"ע, שכאשר הגיע להרה"ק רבי מענדל מקאלק ז"ע, אמר, הייתי מלפנים אלל גדול פלוני ואלל לדיק אלמוני לחפש את קרבתם, ולהיות להם כתלמיד לרב... אולם ככל שהתוודעתי והתקרבתי אליהם ירד ערכם וחשיבותם בעיני... רק כשהגעתי לכאן הרי זה להיפך, ככל שאני מרבה להתקרב אליו (אל הרבי מקאלק ז"ע) גדול הוא בעיני יותר ויותר. וזהו פירוש הפסוק (שמות כט-מה) 'ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים', כי אלל השי"ת ככל ששוכן הוא יותר בתוך בני ישראל, כך משיגים יותר את גדולתו ורוממותו, והייתי להם לאלקים ע"כ. (הוצא בהגדת ליקוטי אב דף רנ"ה).

נעלה מהם מאוד, ולכן הם יראים ממנו, אלל הקרובים אליו הלא יראו כי לא נופל הוא משאר בני אדם, והיה גם הוא כאחד האדם עם כל ארכיו הפשוטים וחסרונותיו המרובים, ועל כן יחדלו מלירא ממנו.

ל"א כן כביכול במלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא יתצרך השלם האמיתי בתכלית השלימות, ולא ישיגו מאומה מהעייפות ומהליאות ומהחסרונות, אם ירבה האדם להתקרב אליו, לא לבד שלא ימצא חס ושלום בו חסרונות, כי אם כפעם בפעם תתפתח ותתרחצ השגתו, וירבה יותר להכיר כבוד ה' ולחזות בנועמו, אשר זה הוא האושר האמיתי והיותר גדול שיוכל האדם להשיג בחיים. וכיון שכן הנה גם היראה והפחד מה', לא לבד שלא יתמעטו מפאת זה, רק אדרבה ילכו הלך וגדול עד שיעלו למדריגה היותר גדולה שהאדם יוכל להגיע אליה.

וזדו שאמר הכתוב 'אשרי יושבי ביתך', הכוונה, מה מאוד מאושרים המה אלה האנשים אשר ירבו לשבת בבית ה', אשר שמה קולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בו יעלה האדם במעלות הקודש להתקרב עצמו לקונו וצוראו. אכן לא יעלה על לבו לחשוב כי ההתקרבות הימירה הזאת תוכל חס ושלום לפעול לרעה,

יותר ויותר גדולמו. 'וייראו' העם את ה', שנמעלה עוד יותר מדת יראתם. והשיגו שכמה שהם מכירים את ה' הוא רק כטיפה מן היס נגד עולם גדולמו, ויאמינו בה', אז נמעלה האמונה אללם צמדה גדושה יותר מלפנים. ואמרו אשירה לה' כי גאה גאה', והיינו כי צמלך צשר ודס כאשר מתקרצים אל המלך, ערך גדולמו מתמעטת והולכת, אלל אלל הקצ'ה אדרצה 'גאה גאה', הגדולה שלו הולכת ומתגדלת צעיני המתקרצים אליו, ואשרי יושצי ציתך עוד יהללך סלה, שההילול עולה פי כמה יותר ממה שהיה מלפנים.

ובמו כן היה צצני ישראל, אס כי היו דצוקים צה' גם צמצרים והאמינו צאמונת אומן, וראו גצורותיו צהעשר מכות, מכל מקום צים סוף הגיע התקרצותס לה' צאופן נפלא יותר, שנגלה עליהם גגילוי גדול כל כך, עד שהיו מראין אותו צאלצבע ואמרו זה א-לי ואנוהו (טו-ט), וראתה שפחה על היס מה שלא ראו נציאים (דש"י טס). ואס כן יתכן שההתקרצות הימירה תחליש כח היראה שהיה להס עד עתה, וכדרך שהוא צצני אדס המתקרצים למלך צשר ודס. אלל אלל מלכי המלכים לא כן הוא, אדרצה כפי גדול ההתגלות השיגו עוד

* * *

ס'שטייט אין הייליגע ספרים, אז יציאת מצרים ווערט איבערגע'חזר'ט יעדעס יאר, א-ל מוציאם ממצרים (במדבר כג-כב), זאגט דער אור החיים הק' אז ס'איז א לשון הוה. ביי יעדן איד איז דא א בחינה פון יציאת מצרים אין פסח. אין מצרים איז מען דאך געווען געזינקען אין די מ'ט שערי טומאה, און דער אייבערשטער האט אונז ארויסגענומען פון די טומאה פון מצרים. ביי יעדן איד ווען ס'קומט דער יו"ט פון פסח שטייט ער העכער אין קדושה פון וואס ער איז געווען פריער.

אין מצרים זאגט דער פסוק, ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול (דברים כו-ח), אויסער די יד חזקה און זרוע נטויה וואס דער אייבערשטער האט געוויזן אין מצרים, האט זיי דער אייבערשטער ארויסגענומען במורא גדול, מיט א גרויסע מורא. און דער בעל הגדה טייטשט איבער וואס איז דער מורא גדול, זה גילוי שכינה, עס איז געווען גילוי שכינה פאר די אידן אין מצרים, סאיז געווען א מורא גדול, א פארכט, מ'האט כביכול געזעהן די שכינה. אין פסוק שטייט נישט אין ערגעץ אז מ'האט געזעהן די שכינה ווען מ'איז ארויסגעגאנגען פון מצרים, ס'שטייט נאר ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ה' ולא שליח, אבער אז ס'זאל זיין א גילוי שכינה, שטייט נישט, נאר ביים ים שטייט זה א-לי, אז מ'האט געקענט ווייזן?

קען זיין דער ענין דערפון איז, יעדער מענטש האט דאך אין זיך א נשמה. א חלק אלקי ממעל, נשמה שנתת בי טהורה היא, יעדער איד האט א נשמה וואס איז א חלק כביכול פונעם אייבערשטן, ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב-ז), דער אייבערשטער האט אריינגעבלאזן אינעם מענטש א נשמה. דער תניא (פרק ב') שרייבט, מאן דנפח מתוכיה נפח, א מענטש וואס בלאזט קומט אריין דער פנימיות פונעם מענטש, כביכול דער אייבערשטער האט אריינגעבלאזן א רוח אינעם מענטש, די נשמה, דאס איז כביכול א חלק אלקי ממעל ממש, ס'איז ממש א חלק פונעם אייבערשטן. יעדער איד האט אין זיך א חלק פון די שכינה, ושכנתי בתוכם (שמות כה-ח), בתוך כל אחד ואחד מישראל, די נשמה וואס א איד האט דאס איז א השראת השכינה.

די נשמה איז א פלאם פייער, נר ה' נשמת אדם (משלי כ-ז), די נשמה איז צוגעגליכן געווארן צו א נר וואס ברענט, איי מזעדה נישט אז ס'ברענט, דאס איז נאר ווייל די חומר וואס דער מענטש האט, דער גוף, דער גשמיות, מ'ליגט אין עניני עולם הזה, ווערט עס אייבערגעדעקט, אויף די נשמה וואס מ'האט קומט צו נאך א מסך המבדיל און נאך א מסך המבדיל און דאס ליכטיגקייט בלייבט אינעווייניג און ער קען עס נישט ארויסגעבן מכח אל הפועל. אפילו א ליכט אז מ'לייגט עס אריין אין א שאכטל און מ'טוט עס ארומדעקן, זעהט מען נישט ארויס די ליכטיגקייט דערפון. די נשמה פון א איד איז א השראת השכינה, אבער ס'איז פארדעקט.

ס'איז געקומען פסח, אידן האבן געדארפט ארויסגיין פון מצרים, דער אייבערשטער האט זיי ארויסגענומען אויפאיינמאל פון די מ'ט שערי טומאה, ער האט זיי אויפגעהויבן אויף א הויך מקום, האט דער אייבערשטער אראפגענומען די אלע מסכים (לעיערס) וואס איז געווען אויף די נשמה, וואס איז פארדעקט מיט די אלע מסך המבדילות. די אלע העלם'ס וואס איז געווען אויף די נשמה, האט דער אייבערשטער אויפגעדעקט, ביז די נשמה פון א איד האט אנגעהויבן צו לייכטן. ווען די נשמה פון א איד לייכט ברענגט עס א מורא גדול, ברענגט עס יראת השם. ובמורא גדול, דער אייבערשטער האט אויף אונז משפיע געווען ווען מ'איז ארויס פון מצרים מ'האט געהאט א מורא גדול, וואס איז געווען די מורא גדול, זו גילוי שכינה, וואס יעדער איד האט דאך אין זיך א שכינה א חלק אלקי, און דאס האט דער אייבערשטער מגלה געווען, דאס האט געברענגט אז אידן זענען געווען במורא גדול, צוגעקומען צו א געוואלדיגע מדריגה פון יראה.

און דער חלק איז אויך דא יעדעס יאר! יעדעס יאר איז דא ביי א איד וויציאנו ה' ממצרים במורא גדול. ווען ס'קומט פסח ביינאכט, אין דעם יו"ט פון פסח איז ער אן

אנדערע מענטש פון וואס ער איז געווען פאר דעם, ס'טוט זיך עפענען ביי אים דאס הארץ און ער איז אנדערש פון דעם וואס ער איז געווען. ווייל די נשמה וואס איז דא אין א איד, ווען ס'קומט דער יו"ט פון פסח, און ס'איז דא יציאת מצרים מ'גייט ארויס פון טומאה, ווערט אויך גילוי שכינה ביי יעדן איד עקסטער. - און דאס איז געווען דער "במורא גדול" וואס דער אייבערשטער האט אונז ארויסגענומען פון מצרים.

מ'זעהט ווען מ'איז געקומען צום ים סוף, זאגט אויך דער פסוק (שמות יד-לא) וייראו העם את ה', ס'האט געברענגט יראת ה', ויאמינו בה', מ'האט געגלייבט אינעם אייבערשטן. די מפורשים שטעלן זיך, מ'האט פאר דעם אויך געגלייבט אינעם אייבערשטן, ויאמן העם (שמות ד-לא), אידן האבן געגלייבט. משה רבינו האט געזאגט (שם ד-א) והן לא יאמינו לי, איז ער נעגש געווארן, אידן זענען מאמינים בני מאמינים, און דא זאגט מען ביי דעם ים א פרישן טיטול, וייראו העם את ה', אז אידן האבן מורא געהאט פונעם אייבערשטן, און ויאמינו בה' מ'האט געגלייבט אינעם אייבערשטן. אויך דארף מען פארשטיין, אידן האבן געזאגט שירה, אשירה לה' כי גאה גאה (שם טו-א) מ'האט געלייבט דעם אייבערשטן ווייל ער איז גאה גאה.

דער ביאור דערפון קען זיין, ס'איז דא א ספר ברכת אהרן [פונעם רישער רב] אויף מס' ברכות, מ'זאגט יעדן טאג ביים דאווענען, אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה (תהלים פד-ה), וואס איז דער "עוד" יהללוך סלה? זאגט ער, מ'ווייסט אז אין די וועלט איז דא א געוויסע יראת הכבוד פאר גרעסערע מענטשן, סיי אין גשמיות, א מלך וכדומה, מ'האט רעספעקט, א געוויסע יראת הכבוד, וואס ווען מ'טרעפט זיך מיט אים טוט מען אים שעצן און מ'געט אים אפ זיין כבוד, אלץ יראת הרוממות וואס מ'האט פאר אים. אין רוחניות איז אויך דאס זעלבע, א תלמיד חכם, א רבי, א צדיק וכדומה, איז דא א יראת הרוממות וואס א מענטש האט א קעגן זיי. אבער דער סדר איז ביי די אלע, אז די מענטשן וואס זענען נאנט, די האבן נישט דעם זעלבן יראת הכבוד, דער משרת וואס דרייט זיך ביים מלך, ער האט נישט אזא יראה פארן מלך א.א.וו., ווייל ווי נאנטער מ'ווערט, הייבט אן אוועקצוגיין די יראה וואס מ'האט געהאט.

אויב אזוי איז לכאורה א איד קומט אין ביהמ"ד דריי מאל אין טאג דאווענען פארן אייבערשטן, ווערט ער דאך אלץ נאנטער און נאנטער, וואלט דאך געדארפט צו זיין אז די יראה וואס ער האט צום אייבערשטן זאל פון טאג צו טאג שוואכער ווערן, ווייל ער ווערט דאך אלץ נאנטער און נאנטער צום אייבערשטן, און ווי נאנטער מ'איז פארלירט מען דאך די יראה. וואלט דאך חשובער געווען, אז מ'זאל קומען אין

ביהמ"ד איין מאל א וואך וכדומה, וועט ער האבן די געהעריגע יראה, אבער יעדן טאג דריי מאל א טאג זאל ער נאנט קומען צום אייבערשטן וועט עס דאך פארלירן פון אים די מהות פון יראה? און ס'איז נישט אזוי, וואס איז דער חילוק?

נאר דער חילוק איז אזוי, א מענטש איז דאך נאר א מענטש, מ'איז אים טאקע מחשיב און מ'האט א יראת הכבוד פאר אים, אבער די וואס זענען נאנט מיט אים, די ווייסן אז ער איז נאר א מענטש אזויווי אנדערע מענטשן, מ'זעהט אים אויך אין זיינע שוואכקייטן וואס ער האט, ממילא האט ער נישט דעם זעלבן יראה וואס איז דא ביי מענטשן אינדרויסן וואס זיי זעהן נאר זיין פראכט פון אינדרויסן, אבער זיי זעהן נישט זיינע שוואכקייטן וואס ער האט אינעם שטוב, ממילא די וואס זענען נאנט צום מלך, זיי זענען נאנט צו דעם אדם גדול, האבן א קלענערן רעספעקט ווי איינער וואס איז אינדרויסן. דאס איז ביי א מענטש, ווייל א מענטש איז מלא חסרונות און ער קען פארדעקן די חסרונות. דער רבוש"ע וואס איז מלא שלימות, וואס עס איז נישטא ביי אים קיין מדה פון א שוואכקייט, אונז קענען מיר נישט משיג זיין די גרויסקייט פונעם אייבערשטן, איז נישט שייך צו זאגן אז ווי נאנטער מ'ווערט צום אייבערשטן וועט מען פארלירן די יראה, ווי נאנטער מ'ווערט הייבט מען ערשט אן משיג צו זיין ווי גרויס דער אייבערשטער איז! די יראה ווערט גאר דערהויבן! א צדיק וואס איז נאך נאנטער צום אייבערשטן, איז זיין יראה פארן אייבערשטן נאך גרעסער. ס'איז נישט שייך צו זאגן אז ווייל מ'ווערט נאנטער צום רבוש"ע זאל מען פארלירן די יראה.

זאגט דער ברכת אהרן, אשרי יושבי ביתך, גליקליך זענען די וואס זענען יושבי ביתך, ער זיצט אפ אין ביהמ"ד צופרי און ביינאכט, ער איז פון די יושבי ביתך, וועסטו מיינען אז מ'וועט פארלירן דורכדעם די השפעה, די קירבות וועט ברענגען אז ס'וועט זיך אפזעצן די יראה פונעם אייבערשטן, זאגט ער ניין, ס'איז פארקערט, די יושבי ביתך איז "עוד יהללך סלה", די טוען נאך מער לויבן דעם אייבערשטן ווי אנדערע! ווייל ביים אייבערשטן ווי נאנטער מ'ווערט שפירט מען מער די גרויסקייט פונעם אייבערשטן, די יראה ביים מענטש ווערט אסאך גרעסער.

די ערשטע מאל וואס אידן האבן געהאט א התגלות פונעם אייבערשטן איז דאך געווען ביים ים, זה א-לי ואנוהו, א גילוי שכינה, מ'האט דאך געזעהן כביכול די שכינה, וועט מען דאך מיינען אז מ'האט געהאט אזא קירבה צום אייבערשטן, אז א שפחה האט געקענט זעהן מה שלא ראה יחזקאל, האט דאס אראפגעברענגט די

יראה וואס איז געווען ביי אידן, זאגט דער פסוק ניין, ווען אידן זענען געווען ביים ים איז וייראו העם את ה', זיי האבן נישט פארלוירן די יראה, זאלסט נישט מיינען ווייל זיי האבן באקומען אזא קירבה צום אייבערשטן איז אראפגעגאנגען זייער מדת היראה, נאר וייראו העם את ה', ס'האט דערהויבן די יראה, ויאמינו בה', זיי האבן ביז יעצט אויך געגלייבט אינעם אייבערשטן, אבער ווען זיי האבן געזעהן דאס גרויסקייט פונעם אייבערשטן, איז זייער אמונה אינעם אייבערשטן געווארן אסאך און אסאך גרעסער.

האבן זיי געזאגט, אשירה לה', אונז גייען מיר זינגען פארן אייבערשטן, ווייל כי גאה גאה, בדרך כלל ביי א מענטש איז דאך דער סדר, אז די וואס זענען פון דערווייטנס האלטן אים גרויס, אבער ווי נאנטער מ'ווערט צו אים פאלט דער גרויסקייט. ביים אייבערשטן איז אבער 'גאה גאה', ער ווערט נאר גרעסער און גרעסער, ווי נאנטער מ'קען דעם אייבערשטן, ווי נאנטער מ'איז צום באשעפער, איז אלץ מער און מער העכערט זיך די קדושה ביי א מענטש, און די יראה וואס ער האט פארן רבוש"ע.

און דאס איז דער יו"ט פון פסח, במורא גדול זו גילוי שכינה. ביי יעדן איד איז אריינגעקומען א גילוי שכינה, ס'איז צוגעקומען א התקרבות פונעם רבוש"ע, מכיר זיין די גבורות השם וואס דער רבוש"ע טוט און וויאזוי ער פירט די וועלט, און אז אלעס איז פון זיין האנט, און דורכדעם וואס אידן האבן זיך מתעצם געווען דערין, האבן זיי זוכה געווען אז מ'איז צוגעקומען צו א העכערע מדריגה.

און דאס איז די שיריים וואס מ'דארף מיטנעמען פון דעם יו"ט, מיטנעמען מיט זיך דעם יראת השם, די אמונה וואס האט געלאכטן אין דעם יו"ט פונעם פסח, ס'זאל לייכטן דעם גאנצן יאר, נישט נאר ווען מ'זיצט ביי א סדר און אלעס איז גוט, מ'זיצט בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך, מ'זיצט ווי א מלך און ס'פעלט דיר גארנישט, דעמאלטס איז ער אויפגעלייגט. ער דארף דאס מיטנעמען אויך אויף א גאנץ יאר. איבערן יאר גייט דאך אדורך ביי יעדן פארשידענע זמנים, עגמת נפש וכדומה, דארף ער מיטנעמען די אמונה פונעם פסח מיט זיך, אז ס'איז דא א בעל הבית אויף דער וועלט, דער רבוש"ע פירט אלעס, און גלייבן אז וואס דער אייבערשטער טוט איז כל מה דעביד רחמנא לטב, וואס דער אייבערשטער טוט, איז עס גוט, און ער דארף מאכן א ברכה אויפן מרור פונקט ווי ער מאכט א ברכה אויף די מצות, ס'איז נישט קיין נפקא מינה, חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, דאס האט ער אריינגענומען אין זיך, ער האט געגעסן מצה און ער האט געגעסן מרור, כדי ס'זאל

ווערן נבלע אין אים, אין זיין בלוט און זיין פלייש זאל ווערן נבלע די אמונה וואס א איד דארף האבן אינעם אייבערשטן.

*

וויאזוי נעמט מען זיך מיט דעם יו"ט? מיט תפילה. ווען א איד איז קובע יעדן טאג כאטשיק איין שעה וואס ער איז נאנט צום רבוש"ע, טראכטן צוריק, ערוועקן, דאס וואס ער האט געהאט אינעם יו"ט פונעם פסח. יעדע דאווענען טוט דערהייבן דעם מענטש, ווען ער הייבט אן צו זאגן שירות ותשבחות פונעם רבוש"ע, ער ברענגט ארויס די גרויסקייט פונעם אייבערשטן, טוישט עס דעם מענטש, צו וויסן אונז האבן מיר א מלך גדול, אונז האבן מיר א גרויסן טאטען וואס הערט צו אלעס וואס אונז דארפן מיר האבן, און מ'שפירט דעם גרויסקייט פונעם מלך, דאס איז דער מורא גדול, דאס ברענגט נאך צו א יראה, דאס יראת שמים וואס א איד האט דאס איז נאר פונעם דאווענען וואס מ'דאווענט.

ס'טוישט זיך אסאך מאל די סדרים פונעם זומער מיטן ווינטער, מען דארף זיך קובע זיין צו א מנין ווי מ'דאווענט מלה במלה, און ער זאל האבן אזא קביעות, אז די שעה פונעם דאווענען האט ער נישט עפעס אנדערש פאר זיך נאר מתעצם זיין אין די תפילות. דעמאלטס ווען מ'דאווענט אזוי, לאזט עס איבער א רושם אויפן גאנצן טאג. און בשעת מ'שטעלט זיך אויף פונעם דאווענען, שוהה זיין שעה אחת אחר תפלה. אונז זענען מיר נישט שוהה קיין שעה, אבער פינף מינוט... שוהה זיין, אריינטראכטן, וואס גייט זיין מיין סדר היום היינט, איך גיי ארויס אויף די גאס וואס זענען מיינע נסיונות וואס איך דארף היינט אדורכגיין, וואס פארא געשעפטן דארף איך היינט צו טוען, ווי דארף איך מיך היינט דרייען, און טראכטן, וואס גיי איך מיטנעמען פון דעם דאווענען אויף דעם משך פון דעם טאג.

מיטנעמען מיט זיך די אמונה וואס ער האט געהאט ביים דאווענען. דער אייבערשטער איז בוחר בשירי זמרה נישט אינעם דאווענען אליין, דער באשעפער איז בוחר אין די שיריים וואס ס'בלייבט פונעם דאווענען, וואס האט דער דאווענען צוגעברענגט דיך אז נאכדעם איבערן טאג זאלסטו זיך קענען פירן ערליך.

*

מ'זעהט אין מצרים זענען אידן געווען אין די נידריגסטע מדריגה, פונדעסטוועגן דאך שטייט אין מדרש (ויק"ר לב-ה), לא היה אחד מהם פרוץ בערוה, היתה יהודה לקדשו

(תהלים קיד-ב). ס'איז כמעט נישט משיג צו זיין, ששים רבוא אידן וואס זענען ארויסגעגאנגען, און וויפיל ששים רבוא וואס זענען געשטארבן אין מצרים, מיליאנען אידן, מ'האט נישט געהאט קיין תורה, מ'האט נישט געלערנט, מ'האט גע'ארבעט פון צופרי ביז ביינאכט, פונדעסטוועגן דאך זאגט דער מדרש איז נישט געווען איין איד! איינס! פון אזויפיל מיליאנען אידן וואס זאלן נכשל ווערן! און דער זכות איז בייגעשטאנען פאר אידן. א געוואלדיגער מסירת נפש פונעם כלל ישראל, דער פשוטסטער איד האט זיך געהאלטן ערליך.

קען זיין, ס'שטייט דאך אז אידן זענען ארויסגעגאנגען פאר די צייט, און מ'פרעגט די קשיא, דער אייבערשטער האט געזאגט ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-ג), און מ'איז ארויסגעגאנגען פאר'ן זמן. די תשובה דערויף שטייט אין הייליגע ספרים, אז די צער השכינה האט משלים געווען, ווען פאר א איד איז דא א צרה, עמו אנכי בצרה (תהלים צא-ט) דער אייבערשטער איז אויך דארט בצרה, האט די צער פון די שכינה משלים געווען דעם זמן, ווייל ווען א איד איז אין א צרה איז דער אייבערשטער דארטן. אבער אז דער פסוק (דברים כג-ט) זאגט ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, דער אייבערשטער איז נישט שטענדיג ביי א מענטש, ס'איז דא אמאל א הסתרת פנים וואס דער אייבערשטער לאזט אים איבער, ער וויל נישט זיין צוזאם מיט אים, ווען ס'איז דא ערות דבר איז ושב מאחריך, איז דער אייבערשטער נישט דארטן. קומט אויס, ווען דער אייבערשטער איז נישט דארטן, איז אויב ס'איז באשערט פאר א מענטש א צרה דארף ער עס אדורך גיין אינגאנצען, ווייל ס'איז נישטא ווער ס'זאל אים צוהעלפן אראפצונעמען א חלק פון זיין צרה. ווען א איד אבער פירט זיך ערליך, ולא יראה בך ערות דבר, און דער רבוש'ע איז דארטן, איז יעדע צרה באקומט ער נאר א האלבן זמן פון די צרה, ווייל די צער פון די שכינה איז משלים זיין חלק.

ווען אידן זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים, היתה יהודה לקדשו, אידן זענען געווען א הייליג פאלק, ס'איז נישט נכשל געווארן קיין איינער פון זיי מיט א דבר ערוה, און הים ראה, דער ים האט דאס געזעהן, ער האט געזעהן ווי א הייליג פאלק גייט ארויס פון מצרים און קיין איינער פון זיי איז נישט נכשל געווארן אין אן עבירה, איז דאך דא השראת השכינה ביי זיי, האט דאך דער צער השכינה משלים געווען, ממילא הים ראה וינוס, איז דער ים אוועק. מ'האט געפרעגט דעם ים, מה לך הים כי תנוס, ס'איז דאך נישט אדורכגעגאנגען די פיר הונדערט יאר, האט ער געזאגט, מלפני אדון חולי ארץ, פאר אזא הייליג פאלק איז דאך דער אייבערשטער דארטן,

און אז דער אייבערשטער איז דארטן צוזאמען האט דאך די צער השכינה משלים געווען, וועגן דעם הים ראה וינוס.

מ'זייסט דאך יעדער איינער אז די נסיונות פון היינט, איז אין דעם ענין, דער יצר הרע האט אהער געשטעלט אז צו יעדן איינעם אין שטוב אריין, צו יעדן איינעם אין טאש אריין, קומט אן דער נסיון. מ'גייט ארויס פון דעם יו"ט פסח דארף מען מיטנעמען, היתה יהודה לקדשו, מ'דארף זיך מקדש זיין, מ'דארף זיך פירן ערליך, טאמער פירט ער זיך נישט ערליך איז נישטא קיין השראת השכינה ביי אים, ס'איז נישט שייך אז דער אייבערשטער זאל זיך געפינען אין זיין שטוב, און ווען ער גייט ארויס אין די געשעפטן, אז ער זאל קענען מצליח זיין, טאמער ער האט ביי זיך א כלי וואס איז גורם ושב מאחריך, וואס ס'טוט אוועקנעמען די שכינה, דעמאלטס ווען ס'איז באשערט א צרה איז נישטא ווער ס'זאל אראפנעמען, די צער השכינה איז נישט משלים. ס'איז דא אן הסתרת פנים, דער אייבערשטער איז נישט צוזאמען מיט אים, ס'איז ושב מאחריך. א איד דארף זיך היטן ווי ווייט ער קען.

מ'האט כמה פעמים גערעדט, אלע וואס האבן די סארט כלים וואס זיי דארפן צו האבן, אז ס'זאל זיין משומר דארף מען דאך נישט צו זאגן, נאר ס'זאל אויך זיין ארויפגעלייגט דערויף, א צייכן אז עס איז א כשר'ע כלי. איך חזר עס נאכאמאל איבער, איך בעט יעדן איינעם ארויפצולייגן א סטיקער דערויף פון די קאמפאני וואס האט עס געפילטערט, אז יעדער זאל וויסן אז ס'איז א אפגעהיטענע כלי, ס'איז נישט קיין נפק"מ פון וועמען, אבער ס'זאל זיין דערויף א סימבאל אז ער גייט ארום מיט א כשר'ע כלי.

איך וויל בעטן דא אין בית המדרש, טאמער מ'זעהט איינעם נעמט ארויס סיי וועלכע כלי און עס האט נישט אויף זיך קיין צעטיל, זאל מען אים מעורר זיין און זאגן, אז מ'קען נישט האבן א כלי וואס האט נישט אויף זיך קיין זיגל אז דאס איז גוט. און טאמער ס'העלפט נישט, איך בעט מ'זאל מיר קומען זאגן, איך וועל אים מעורר זיין. יעדען איינעם וואס מ'זעהט מיר קומען זאגן אז מ'דרייט זיך ארום מיט א כלי וואס האט נישט אויף זיך קיין צייכען, זאל מען מיר קומען זאגן און איך וועל אים מעורר זיין און בעטן אז ער זאל עס ארויפלייגן. אונז זענען מיר א הייליג פאלק, אזוי זענען מיר געווען ווען מ'איז ארויס פון מצרים, און די קדושה גייען מיר אנהאלטן ביז משיח וועט קומען. און אזויווי מ'איז ארויסגעגאנגען דעמאלטס פון גלות ווייל אידן זענען געווען היתה יהודה לקדשו, דאס איז דער נסיון פון דעם

לעצטן דור, מ'זאל זיך פירן ערליך, דורכדעם וועלן מיר קענען ארויסגיין פון דעם גלות אויכעט.

*

ס'קומט דער זומער, מ'פארט אוועק, איבעראל איז דא נסיונות, כל שכן ווען מען פארט אוועק אין דער פרעמד. הרבה חברותא עושה, ס'איז אסאך תלוי דאס אידישקייט צווישן וואס פארא חברותא מ'גייט זומער, אין וועלכע קאנטרי ער וועט גיין, אין וועלכן מקום ער וועט זיין. מ'זיצט א גאנצן טאג דארטן, די בני בית אוודאי, און אז ס'איז א שוואכע חברותא טוט עס אראפציען דעם מענטש, ער וועט אהיימקומען גאר אן אנדערער סארט מענטש נאכן זומער פון דעם וואס מ'איז אהין געגאנגען. אבער יעצט איז די צייט, בעפאר מ'גייט ארויס, זאל מען זיך אויסקלויבן נאר א פלאץ וואס געפינען זיך דארטן בני תורה. אויב ס'איז דא א אדם חשוב אויפן פלאץ איז אוודאי חשובער מ'זאל אויסקלויבן אזא מקום, ווייל דארטן ווי ס'איז דא א רב צי א דיין וכדומה, איז דא איינער וואס טוט כאטשיק האלב קאנטראלירן אויפן מקום, אז נישט איז דאס הפקר. און כל שכן אז מען ווייסט פון פריער אז מ'קומט צו א שוואכע חברותא, זאל מען נישט זאגן אז מ'טרעפט דארטן צוויי דריי גוטע קען מען גיין, ווייל די שוואכערע וועלן גובר זיין. גיין נאר אויף א פלאץ ווי ס'איז א ערליכע חברותא, כדי דער זומער זאל קענען מרום זיין דעם מענטש און נישט חס ושלום אראפברענגען.

*

לימוד התורה. בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. מ'דארף דאנקען דעם אייבערשטן אז אין די לעצטיגע נסיונות וואס אונז האבן מיר, זייט ס'איז ארויסגעקומען די אינטערנעט, זה לעומת זה עשה אלקים, האט זיך א קעגן דעם געעפענט א קוואל פון תורה, וואס הונדערטער און טויזענטער אידן וואס האבן נישט געעפענט קיין ספר פארדעם, און מ'זיצט און מ'לערנט, בתי מדרשים זענען פול געווארן מיט לומדי תורה פון די אלע סארטן מסגרת'ן וואס ס'איז דא אין אלע מקומות היינט, ס'האט צוריקגעברענגט לימוד התורה. דער אייבערשטער פארלאזט נישט, פון איין זייט האט ער געברענגט דעם נסיון, און פון די אנדערע זייט האט ער געברענגט די בראתי לו תורה תבלין, ער האט אונז געברענגט א תבלין אקעגן דעם יצר הרע.

יעדער דארף זיך קובע זיין, אויב ער האט נישט קיין שיעור מיט א חבר א פריוואטער ענין וואס ער לערנט, דארף ער זיך מחבר זיין אין איינע פון די מסגרות'ן

וואס ס'איז דא. ביי אונז איז דא "ובהם נהגה", האט ער נאכ-נישט געלערנט מסכת שבת, זאל ער זיך קובע זיין און לערנען דא מסכת שבת. אז ער קען שוין מסכת שבת זאל ער זיך קובע זיין צו א צווייטע מסגרת, אבער ער דארף האבן א עול יעדן טאג אדורכצולערנען זיין עמוד גמרא.

און ס'איז נישט גענוג וואס מ'לערנט, נאר מ'זאל זיך פארהערן, מ'קען עס קענען, ס'איז נישט קיין בחינות וואס מ'לייגט שווערע שאלות אז מ'זאל עס נישט קענען, אביסל מוטשעניש וואס מ'לייגט אריין אין די גמרא, און יעדער יונגערמאן וואס האט אמאל געלערנט אין א ישיבה קען אדורכגיין די בחינות, ער דארף נאר וועלן, וועט ער עס קענען. ווען מען לערנט מיט בחינות ס'לערנט זיך אנדערש, בשעת מ'זעצט זיך אראפ לערנען איז דער קאפ ביים לערנען, ווייל ער ווייסט אז ער דארף דאך קענען שפעטער אויכעט. און ער חזרט עס שטענדיג, ווען ער גייט אונטערוועגענס איז דער קאפ אין תורה, ווייל ער דארף איבער'חזרן און געדענקען שפעטער וואס ער האט געלערנט.

איר בעט יעדן איינעם, ווער ס'האט נאר א מעגליכקייט, זאל זיך קובע זיין אין דעם מסגרת וואס מ'לערנט און נעמען א בחינה דערויף סוף חודש, צען בלאט א חודש צו קענען איז נישט אזוי סך אז מ'זאל עס נישט קענען, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

דער אייבערשטער האט אונז געגעבן אזא דערהויבענער יו"ט, מ'דארף עס נישט איבערלאזן און אוועקגיין דערפון. ס'איז נעילת החג, נישט מ'שפארט צו דעם יו"ט, נאר מ'טוט נעמען דעם יו"ט מיט זיך און מ'שפארט עס איין ביי זיך. יעדע זאך וואס מ'זויל אפהיטן, שמירה, לייגט מען א שלאס דערויף און מ'טוט עס אפהיטן, ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, אז מ'דארף אפהיטן דעם יו"ט אז ס'זאל האבן השפעה אויף אונז אויפן גאנצן יאר. דאס איז נעילת החג, מ'גייט אוועק פון דעם יו"ט דאס מ'טעמען מיט זיך, לעבן מיט די אמונה וואס אונז האבן מיר אריינגענומען אין זיך במשך פון דעם יו"ט, דאס מ'טעמען אויף א גאנץ יאר שפעטער.

וועט דער אייבערשטער געבן אז די אלע השפעות טובות וואס ס'איז דא אין דעם יו"ט, וועט אויך נישט זיין נאר אויפן יו"ט אליין, אונז וועלן מיר דאס מ'טעמען מיט זיך אויפן גאנצן יאר. והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום,

והשיאנו איז פון לשון אנלאדענען, דער פשוטער טייטש, דער אייבערשטער זאל אונז אנלאדענען מיט די ברכת מועדיך, יעדער יו"ט האט אין זיך א ברכה, יעדער יו"ט האט אין זיך א געוויסע נקודה, קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף, זווגו של אדם איז קשה כקריעת ים סוף, אין הייליגע ספרים שטייט אז אין דעם יו"ט וואס ס'איז געווען קריעת ים סוף, קומט אראפ אן השפעה פון פרנסה טובה פארן כלל ישראל.

זאל דער אייבערשטער געבן, אלע אידישע שטובער זאל זיין נישט נאר פרנסה טובה, נאר ס'זאל זיין מיט עשירות מיט הרחבת הדעת, אז מ'זאל קענען מגדל זיין די קינדער ערליך, מ'זאל קענען טוען מצוות ומעשים טובים, מ'זאל קענען מיטנעמען די ברכת מועדיך. זווגו של אדם, די וואס דארפן שידוכים זאל דער אייבערשטער צושיקן זייער זיווג, די וואס לעבן מיט זייער זיווג, זאל נישט זיין קשה כקריעת ים סוף, מ'זאל האבן הרחבת הדעת מיט א פרייליכקייט אין שטוב, קענען מחנך זיין ערליכע אידישע דורות.

דער אייבערשטער וועט געבן, אז אונז וועלן מיר מיטנעמען די קדושה פון דעם יו"ט אויף די וואכענדיגע טעג, וועט דער אייבערשטער נעמען די ברכות פונעם יו"ט און ער וועט עס אויך מיטגעבן מיט אונז, מימים ימימה, ס'זאל קענען זיין אויף א גאנץ יאר שפעטער. בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, כימי צאתינו ממצרים יראנו נפלאות, ווען מ'איז ארויסגעגאנגען פון מצרים האט דער אייבערשטער געוויזן ניסים ונפלאות, אזוי וועט דער אייבערשטער אונז ווייזן ביי די גאולה העתידה. אין די גמרא (ברכות יב:) שטייט דאך אז ס'וועט זיין א טפל יציאת מצרים אקעגן די ניסים וואס אונז וועלן מיר זעהן שפעטער, אונז האבן מיר נישט קיין השגה וויאזוי ס'וועט אויסקוקן ווען די גאולה וועט קומען, אבער אונז גלייבן מיט אמונה שלימה אז דער אייבערשטער וועט אונז ארויסנעמען פון דעם גלות אויכעט, זאלן מיר זוכה דאס צו דערלעבן, יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשינו בביאת בן דוד במהרה בימינו אמן.

